

arena skolinformation

#Vi måste prata

Vi skapar demokratien

Ett utbildningsmaterial om vardagsdemokrati

Det här materialet är producerat av Arena Skolinformation i samarbete med ViMåstePrata.

Arena Skolinformation producerar utbildningsmaterial om arbetslivet i nära samarbete med ett antal fackförbund. ViMåstePrata är en demokratiseringsinsats inom folkbildningen som drivs av Studieförbunden i samverkan.

På arbetslivskoll.se och vimasteprata.org hittar du fler material och mer information om oss och våra verksamheter.

Vi skapar demokratin – Ett utbildningsmaterial om vardagsdemokrati

© Arena Skolinformation & ViMåstePrata 2025

ISBN: 978-91-9802250-7-1

Text: Staffan Kahn och Hanna Schubert

Grafisk form: Simon Karlsson

Innehåll

Förord	5
Om det här materialet	5
Demokrati kan kännas mycket och lite	5
1. Det här är vardagsdemokrati	6
Demokrati i vardagen	7
2. Demokrati i det stora och det lilla	12
Demokrati på olika nivåer	13
Det demokratiska kretsloppet	15
Sverige – en demokrati	16
Demokrati – vad är det?	16
Demokrati – det minst dåliga styrelsesättet	16
Demokratins utmaningar och självförsvar	19
Mänskliga rättigheter och demokrati	19
Rättigheter för alla	19
Diktatur – vad är det?	22
Demokratisering och autokratisering	22
3. Föreningar, folkbildning och facken	24
Föreningsliv i Sverige	25
Ett levande civilsamhälle en förutsättning för demokratin	25
Tillit mellan människor en förutsättning för ett demokratiskt samhälle	28
Demokratiska arbetsplatser	28
Folkbildningen – en infrastruktur för vardagsdemokrati	30
Fakta om studieförbund	31
Fakta om folkhögskolor	31
Bibliotek	34
4. Vägen till ett demokratiskt samhälle	38
Folkrörelserna och kampen för demokrati	39
Folkbildningens roll	41
Det demokratiska genombrottet	42
Vägen till inflytande i arbetslivet	43
5. Gör demokrati i din vardag	46
Starta en studiecirkel	47
Starta en förening	47
Arbetsmiljöarbete på skolan – i samarbete med eleverna	49
Förändra något på skolan	49
Demokratins framtid	55

Förord

Om det här materialet

Vi skapar demokratin handlar om hur demokratin ser ut i vardagen och vilken roll föreningsliv, fackföreningar och folkbildning kan spela för att utveckla och främja demokratin. Materialet tar upp vad som kännetecknar demokratiska samhällen, hur sambandet ser ut mellan demokratis olika nivåer samt olika utmaningar som demokratin står inför.

Det innehåller en historisk tillbakablick på demokratins framväxt och några av de människor som kämpat för att vi ska ha de rättigheter vi har idag. Du får även möta människor som arbetar tillsammans med andra för att skapa ett bättre samhälle idag. I slutet av materialet finns några praktiska tips och metoder för hur du kan starta en förening eller en studiecirkel på din skola, din arbetsplats eller på fritiden.

Vi skapar demokratin kan användas av många och på flera olika sätt. Det passar i gymnasieskolan, på folkhögskola och i studiecirkeln. Det finns både en lärarhandledning och en studieplan för cirklar till materialet.

Demokrati kan kännas mycket och lite

Demokrati betyder folkstyre. Det kan kännas svårt och abstrakt. Eller kanske känns demokratin inte alls, eftersom vi helt enkelt tar den för givet. För att få en uppfattning om vad vardagsdemokrati är, kan det vara bra att känna efter lite extra.

När vi går och röstar kan det kännas högtidligt. Det känns kanske inte så högtidligt att gå till fotbollsträningen, även om träningen är ett resultat av den demokratiska rättigheten att starta föreningar. En livlig diskussion om politik kanske inte heller känns så mycket, men det är yttrandefriheten som gör att vi får dela våra åsikter utan fara för vår frihet. Demokratin märks också genom fria medier som kan ifrågasätta och granska regeringen och staten. Föreningsmöten, studiecirklar eller elevråd känns kanske inte heller alltid i första hand som demokrati.

Men om vi tar en liten stund och verkligen känner efter, kanske vardagen innehåller fler demokratikänslor än vi först trodde. Det kan vara stora känslor av att få ett fint förtroendeuppdrag i en förening, eller små känslor när vi lyssnar på nyheterna eller när en klasskamrat uttrycker frustration över schemat under ett klassråd.

När vi gör demokratin tillsammans mår den som bäst - och då känns den som mest!

1. Det här är vardagsdemokrati

Det första kapitlet handlar om vad begreppet vardagsdemokrati betyder och hur demokrati märks i vår vardag. Det innehåller också en övning om hur en vanlig dag ser ut i en diktatur och i en demokrati.

Demokrati i vardagen

På många sätt utövar vi våra demokratiska rättigheter och skyldigheter varje dag. Det kan handla om att gå på ett möte i en förening, att skriva ett inlägg i sociala medier, att lära sig nya saker tillsammans med andra eller att försöka förbättra arbetsmiljön på jobbet eller i skolan. Det är ett arbete som vi gör på våra arbetsplatser, i skolan och i vårt bostadsområde. Vi gör det genom att engagera oss i fackföreningar, intresseföreningar, idrottslivet eller studiecirklar. När vi tillsammans med andra söker kunskaper, deltar i kulturaktiviteter, går på möten med vår fackförening eller sportar tillsammans med andra så bidrar det till att vår vardagstillvaro och samhället vi lever i blir till en trevligare och bättre plats.

Det skapar tillit och förtroende till andra människor och är en skolning i demokratiska metoder och värderingar. Det är ett sätt att påverka vår egen och våra medmänniskors situation och ett sätt att stärka och kanalisera ett samhällsengagemang. Vi skapar demokratin i vår vardag, och det är ett arbete som vi gör bäst tillsammans.

”Vi skapar demokratin i vår vardag, och det är ett arbete som vi gör bäst tillsammans.”

Valarbete i Stockholm 1932
Bild: Okänd. Stockholms stadsarkiv

Rätten att starta föreningar - en viktig del av demokratin
Bild: Joppe Spaa

Övning: Demokratispaning – en dag i demokratin

Hur märks det i vår vardag att vi lever i en demokrati? Fundera över din dag från det du vaknar till att du går och lägger dig. Skriv ner din dag i punktform.

Utgå från följande frågor:

- ➔ Vad äter du?
- ➔ Vilka kläder har du?
- ➔ Vem bestämmer vad du ska äta och ha på dig?
- ➔ Vilka medier använder du (till exempel tidningar, poddar, tv-kanaler, strömningstjänster, sociala medier)?
- ➔ Hur reser du?
- ➔ Vilka budskap ser du när du rör dig i offentliga miljöer (till exempel gator, torg, parker, kollektivtrafik, skolor, sjukhus, bibliotek)? Vem är avsändare?
- ➔ Deltar du i någon utbildning? Vem bestämmer innehållet i den? Hur är utbildningen, får du veta vad du ska tycka?
- ➔ Deltar du i någon föreningsverksamhet? Sport?
- ➔ Andra fritidssysselsättningar?
- ➔ Var går du och rör dig? Får du gå var du vill?
- ➔ Är du i naturen? Kan du gå var du vill?

Det kan även vara bra att fundera över hur det skulle se ut om vi inte hade demokrati.

- ➔ Hur hade en skoldag sett ut om jag var i Belarus?
- ➔ Hur hade internet sett ut om jag var i Ryssland?
- ➔ Finns det ungdomsgårdar i Nordkorea?
- ➔ Diskutera sedan med dina kamrater:
- ➔ Vilka tecken på demokrati ser ni er vardag?
- ➔ Hur skulle en vanlig dag se ut om vi levde i en diktatur? Skulle det se annorlunda ut?
- ➔ Vilka är de största skillnaderna på vardagen i en demokrati och i en diktatur?

Intervju

Erik Lundberg, docent i statsvetenskap vid Högskolan Dalarna och forskare vid Marie Cederschiöld högskola

Hur engagerar sig svenskarna i föreningsliv? Mycket eller lite? I stora drag.

Svenskarna är alltså engagerade i föreningsliv och civilsamhälle. Andelen av befolkningen som är medlemmar i en förening är hög, även om det har skett en långsam minskning sedan 80-talet. Det visas i årliga undersökningar om svenskar-
nas inställning till politik. En betydande del av den svenska befolkningen är engagerad i olika föreningar och organisationer. Enligt den senaste tillgängliga nationella undersökningen är det uppskattat att 67 procent av den svenska befolkningen i åldern 16–90 år är medlemmar i minst en av dessa föreningar. Detta stöds även av Marie Cederschiöld högskolas undersökningar, som sträcker sig ända tillbaka till början på 90-talet. Även det ideella engagemanget är fortsatt omfattande i befolkningen.

.....

”Genom att delta i civilsamhället ges medborgarna en möjlighet att öva och förbättra olika medborgarkompetenser, det vill säga olika typer av demokratiska färdigheter”

.....

Det påstås ofta att unga inte engagerar sig. Vad säger ni om det? Hur engagerar sig unga? Har engagemanget bland unga förändrat sig över tid?

Om vi talar om samhällsengagemang i vid mening, så talar mycket för att unga är engagerade i politik och samhällsfrågor. Trots berättelser om motsatsen visar forskning att yngre generationer har ett engagemang. Men det som är återkommande i forskningen är att unga inte omsätter sitt engagemang på precis samma sätt som äldre generationer. Det är mer kortvarigt, ofta i nätverk, politisk konsumtion och sociala medier, snarare än traditionellt föreningsarbete. Detta märks till exempel genom att andelen unga som är medlemmar i föreningar minskar över tid. Enligt MUCF:s (Myndigheten för Ungdoms- och Civilsamhällesfrågor) undersökningar var andelen unga som var medlemmar i minst en förening år 2021 56 procent, en nedgång med 13 procentenheter jämfört med 2007.

Vilken roll spelar engagemang i föreningar och civilsamhälle för den svenska demokratin?

Det är en stor och viktig fråga som förtjänar att uppmärksammas och diskuteras mer, inte minst med tanke på förändringar i världen där demokratin träder tillbaka, även i mer etablerade demokratier. I den kommande läroboken *Civilsamhället i demokratin* av Erik Lundberg och Ali Abdelzadeh beskrivs och diskuteras civilsamhällets bidrag till demokratin.

Bland flera saker som framhålls är civilsamhällets demokratibidrag för oss som medborgare. Genom att delta i civilsamhället ges medborgarna en möjlighet att öva och förbättra olika medborgarkompetenser, det vill säga olika typer av demokratiska färdigheter, attityder och normer som är förknippade med en stark och hållbar demokrati. Vi diskuterar några medborgarkompetenser som ofta hamnar i förgrunden, nämligen aktivt deltagande, politisk kunskap och information, politisk självförtroende och mellanmänniska attityder.

Civilsamhället kan också ha en viktig påverkan på de institutioner som fattar kollektiva beslut och organiserar samhället, till exempel som intresserepresentant och genom att bjuda politiskt motstånd. Det kan bidra till subsidiaritet, att beslut fattas på den nivå som är närmast de som berörs. Det kan även fungera som en källa till politisk legitimitet. Dessutom spelar civilsamhället en viktig roll för det offentliga samtalet. Det är inom civilsamhället som politiska samtal och debatter äger rum, och civilsamhällets organisationer och rörelser spelar en viktig roll i att artikulera olika intressen, representera den mångfald som finns i samhället och främja en känsla av samhällsgemenskap.

Intervju

Julia Linder, biståndshandläggare på Luleå kommun och aktiv i fackförbundet Vision, bland annat som skyddsombud

Hur kom det sig att du började engagera dig i facket?

Jag började engagera mig som skyddsombud på min arbetsplats på grund av dålig arbetsmiljö och att vi inte fick gehör från vår chef. För att få stöd som nytt skyddsombud blev jag medlem i Vision. Mitt fackliga engagemang har bara växt sedan dess.

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

Vardagsdemokrati för mig handlar om att man får vara delaktig och känna att man kan påverka beslut som har inverkan på ens vardag, exempelvis ens arbetssituation.

.....

”Vardagsdemokrati handlar om att man får vara delaktig och känna att man kan påverka beslut som har inverkan på ens vardag, exempelvis ens arbetssituation”

.....

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Jag vill att alla ska få komma till tals. Som skyddsombud för jag exempelvis inte bara talan åt ett fåtal som kanske hörs mest, utan försöker lyssna in olika perspektiv. För mig är det viktigt med delaktighet och att det ska kännas välkommet att vara delaktig, och jag försöker ha det med mig i alla sammanhang. Jag försöker att inte döma och att bidra till ett öppet klimat omkring mig.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Vi har en samhällsutveckling med mörka krafter som växer och min bild är att framförallt rasism blir mer och mer normaliserat, inom politiken och i media, vilket är skrämmande. Retoriken som höga politiker använder både föder och reproducerar ett ”vi och dom-tänk” vilket ökar segregationen, och det föder bara mer och mer hat. Vi lever också i ett väldigt individualiserat samhälle där ensamhet och utanförskap ökar risken för att dras till grupper och nätverk som spär på hat, orsakar våld och skapar rädsla bland människor.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Mitt agerande, mina val och hur jag bemöter andra människor är det som jag kan påverka allra mest. Om man hamnar i situationer där andra blir utsatta för förtryck, diskriminering, orättvisor – så behöver man försöka vara den som agerar och säger ifrån. Det är tufft, och inte alltid att man lyckas steppa upp, men gör vi det tillsammans så blir det lättare. Vi behöver organisera människor som delar samma värderingar och värnar om demokratin på riktigt för att bli en motståndskraft mot grupper som sprider hat, rädsla och våld. Vi behöver även vara normkritiska för att syna när media, politiker eller personer i vår omgivning använder ”vi och dom”-retorik, och våga ifrågasätta.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Jag tror att det hårda och enkla sättet att se på olika problem i samhället både i Sverige och i världen går hem just nu hos många, för det är en retorik som förenklar problem och på enkla sätt löser dem. Men folket kommer med tiden inse att det inte blev så bra som politikerna lovat.

När det kommer till att förändra värderingar såsom rasism och främlingsfientlighet, kvinnors och hbtqi-personers rättigheter så vet jag inte riktigt framtidsutsikten. Det är ju inget som helt försvunnit ur samhället även om vi haft en utveckling länge där det gått framåt. Men just nu känns det som att vi går bakåt i tiden, och om den här normaliseringsprocessen får fortgå så kommer det nog ta tid att ändra tillbaka. Det kan säkert ta många år att nå ett riktigt jämlikt samhälle – vilket jag ser som den största byggstenen för att uppnå och behålla demokratin.

2. Demokrati i det stora och det lilla

Det andra kapitlet handlar om sambandet mellan demokrati på olika nivåer och om hur det demokratiska kretsloppet ser ut. Vi går igenom hur demokratin i Sverige fungerar och vad begreppen demokrati, diktatur, demokratisering och autokratisering betyder. Vi tar även upp sambandet mellan mänskliga rättigheter och demokrati och hur demokratin i världen mår.

Demokrati på olika nivåer

Demokrati kan ske under ett klassråd, ett medlemsmöte i fackklubben på jobbet eller idrottsklubbens årsmöte. Demokrati kan även handla om hur en kommun, en region eller ett land styrs. Oavsett sammanhanget så finns det några demokratiska principer att förhålla sig till.

Alla medlemmar i en förening eller medborgare i ett land måste ha lika stora möjligheter att delta i beslutsfattandet. Det måste finnas tydliga regler om vem som räknas som medlem eller medborgare, och ingen av dessa får uteslutas från beslutsfattandet.

Det är medlemmarna eller medborgarna som bestämmer vilka frågor som ska tas upp på den politiska dagordningen. Alla ska ha samma möjlighet att komma med förslag och uttrycka sina åsikter. Vid beslutsfattandet ska varje person ha lika stort inflytande.

Både ett lands ledare, klassens representanter i skolans elevråd och fackklubbens styrelse utses av medborgarna eller medlemmarna och representerar dem. Alla måste respektera spelreglerna. Minoriteten måste acceptera att majoriteten bestämmer. Samtidigt måste majoriteten respektera minoriteten och inte ta sig alltför stora friheter.

Föreningen Tantpatrullen arbetar för högre pensioner.
Bild: Tantpatrullen

Bild: Dena Eidi

Intervju

William Säfström, dansare och aktiv i fackförbundet Scen & Film

Hur kom det sig att du började engagera dig i facket?

Jag började engagera mig främst för att jag själv ville veta mer om hur branschen fungerar, vilka rättigheter vi har via till exempel våra kollektivavtal och hur hela det politiska maskineriet runt om vår bransch ser ut. Jag hade sedan tidigare fått mycket hjälp av fackligt anslutna kollegor som satt på mycket kunskaper angående arbetsförhållanden och vad för rättigheter vi som arbetare har på vår arbetsplats och hur vi kan söka stöd via facket ifall vi behöver hjälp.

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

För mig betyder det att i mitt vardagliga liv kunna göra aktioner som påverkar samhället och hur jag som samhällsmedborgare kan agera för att påverka min och andras livssituationer.

.....

*"Jag upplever att vi behöver forum
för att diskutera demokratin, så
att vi inte tar den för given."*

.....

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

I min vardag verkar jag för demokrati på min arbetsplats. Inte bara via arbetet vi gör inom konst och kultur, utan även genom att främja yttrandefriheten på arbetsplatsen och verka för en miljö där människor kan komma till tals och påverka hur de vill driva arbetet på arbetsplatsen. Utöver detta hjälper mitt fackliga engagemang mig också att kunna påverka min bransch och i förlängningen samhället i stort där jag får möjlighet att driva frågor och tankar som jag anser är viktiga för den samhälleliga utvecklingen.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Demokratin är absolut under svåra prövningar, mycket i vår omvärld, men i och med att vi är ett så globaliserat land, i förlängningen också här på hemmaplan. Vi har en fortsatt stark tradition i Sverige av ett demokratiskt fungerande samhälle där vi alla värnar om våra fri- och rättigheter, men i och med dragningen åt mer totalitära ideal och genom den allt större polariseringen inom samhället finns det absolut större slitningar, upplever jag.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Demokratin behöver försvaras och motiveras för oss själva och varandra för att den ska hållas relevant. Jag upplever att vi behöver forum för att diskutera demokratin, så att vi inte tar den för given. Det viktigaste tror jag är att förstå varför vi vill ha demokrati, vad icke-demokrati skulle innebära för oss i praktiken och hur vi vill verka i vårt vardagliga liv för att upprätthålla den. Det farligaste är att se den som en absolutitet och något oföränderligt när faktumet är att det är något vi alla aktivt behöver välja varje dag för att få den att kvarstå.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Jag tror att det kommer bli tydligare för oss hur icke-demokrati påverkar folk runt om i världen och även oss här i Sverige, både i liten och större skala. Genom detta tror jag vi behöver ta tydligare ställning till hur vi vill att vårt samhälle ska fungera och att vi kommer behöva aktivera oss själva mera för att kunna styra samhället dit vi vill. Vi kommer inte kunna vara passiva i vårt ställningstagande kring demokrati, för då kommer den snabbt nedmonteras. Om demokratier utanför Sverige nedmonteras kommer vi att märka det snabbare än vad vi tror. Det kommer att påverka även den samhälleliga andan i Sverige.

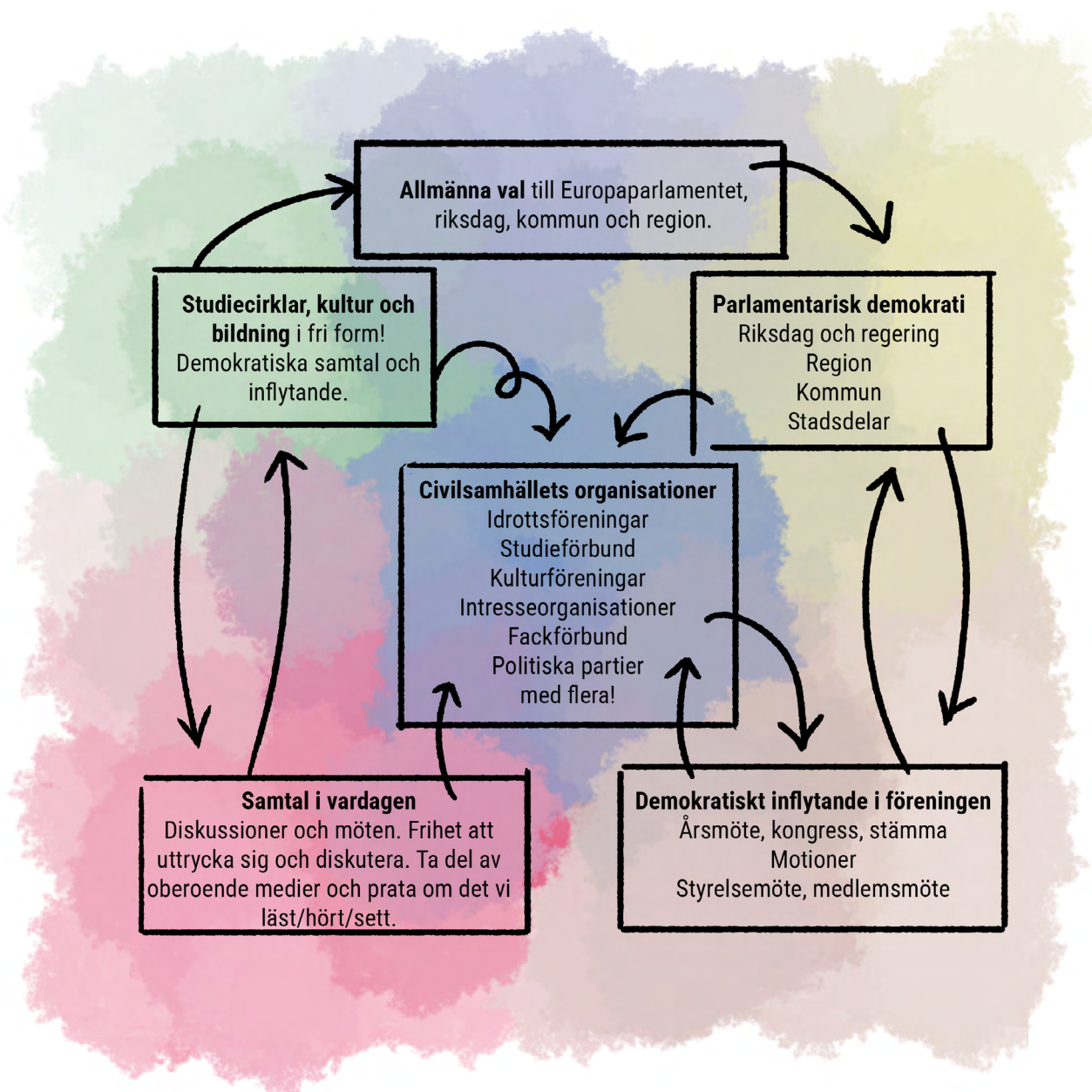

Det demokratiska kretsloppet

Demokratin kan ses som ett kretslopp där de olika delarna är ömsesidigt beroende av varandra. Både inom respektive nivå och mellan de olika nivåerna av demokrati.

Alla demokratiska sammanhang består av människor som är beroende av varandra. Även demokratis olika beståndsdelar är beroende av varandra. Om yttrandefriheten begränsas eller om det går att muta poliser eller domare så kommer det sannolikt att påverka till exempel valdeltagandet.

På samma sätt påverkar de olika nivåerna av demokrati varandra. De som deltar i demokratiska sammanhang där de blir lyssnade på och fått öva sig att kompromissa och fatta demokratiska beslut tillsammans med andra tar med sig de erfarenheterna till andra sammanhang. I ett land med ett rikt förningsliv, där en majoritet av medborgarna är demokratiskt organiserade i idrottsliv, fackföreningar eller studiecirklar, har människor ofta högt förtroende både för varandra och för sin egen förmåga att göra sin röst hörd. Det påverkar viljan att delta i demokratin i kommunen, regionen eller landet. Den nationella nivån påverkar i sin tur den mellanstatliga nivån och det är mer sannolikt att konstruktiva samarbeten kommer till stånd mellan länder som är demokratier.

Sverige – en demokrati

Sverige är en parlamentarisk demokrati. Det betyder att folket väljer sina representanter i fria och öppna val. Det betyder också att vi har oberoende domstolar där alla är lika inför lagen. Vi har yttrandefrihet och åsiktsfrihet och journalister är fria att kontrollera makthavarna utan att riskera att råka illa ut. För att demokratin ska fungera så behöver medborgarna ha möjlighet att skaffa sig information samt ha möjligheter att påverka de beslut som fattas och de frågor som diskuteras i samhället. De behöver också ha sätt att föra upp de frågor som de tycker är viktiga på den politiska dagordningen. Därför har vi rättigheter som organisationsfrihet, mötesfrihet och demonstrationsfrihet.

Läs mer om våra demokratiska rättigheter och hur Sverige styrs på riksdagen.se.

Demokrati – vad är det?

Demokrati betyder folkstyre. I länder med ett demokratiskt styre har medborgarna möjlighet att påverka de politiska beslut som fattas. I en parlamentarisk demokrati väljer folket sina representanter. En annan variant är direktdemokrati med till exempel folkomröstningar.

Parlamentarisk demokrati – vad krävs?

- ➔ allmän och lika rösträtt där inga stora grupper utesluts från att delta
- ➔ regelbundna val som är fria, rättvisa och hemliga, där ledarna är utbytbara och respekterar valresultatet
- ➔ oberoende domstolar som garanterar rättssäkerhet, där alla är lika inför lagen och ingen fängslas utan skäl
- ➔ yttrandefrihet, fri åsiktsbildning och andra politiska rättigheter
- ➔ att medborgarna vet vilka beslut som fattas och har möjlighet att påverka dem
- ➔ rättigheter för olika minoriteter

Demokrati – det minst dåliga styrelsesättet

Ibland sägs det att demokrati är det minst dåliga styrelsesättet. Med det brukar man mena att demokrati är ett bättre alternativ än både diktatur där några få styr eller ett system där det inte finns något gemensamt beslutsfattande. Men att det också finns vissa utmaningar med demokratin. En är att demokrati tar tid och kräver tålamod eftersom många olika åsikter får komma fram. Trots det så är demokrati överlägset alla andra alternativ.

Intervju

Erika Bjerström, journalist och författare med lång erfarenhet av bland annat utrikes- och klimatjournalistik vid Sveriges Television.

Hur engagerar du dig för demokratin i din vardag?

Jag pratar gärna med människor jag möter. Det är viktigt för demokratin att se sina medmänniskor och bemöta varje människa med respekt. Alla människor är värdefulla och har så mycket att berätta. Det andra som är viktigt i vardagen, för demokratin, är att säga ifrån när vi upplever att människor blir kränkta. Det kan vara att någon drar ett fördomsfullt skämt eller säger något otrevligt om någon som inte finns i rummet. Demokrati handlar väldigt mycket om människors lika värde och att aktivt hylla det i det dagliga livet. Sen har jag också anmält mig för att bli volontär på en läxhjälpssamling i Tensta utanför Stockholm, ett uppdrag jag ser fram emot!

Varför började du engagera dig?

Jag är uppvuxen i Argentina och under tiden vi bodde där reste familjen mycket i Sydamerika. Jag tror att det tidigt gav mig ett annorlunda perspektiv på världen. När vi kom hem till Sverige var jag nio, tio år och jag var redan då väldigt upprörd över Vietnamkriget. När jag fick möjlighet att delta i en teckningstävling utifrån frågan "Vad skulle du göra om du fick en miljon kronor?" skrev jag att jag skulle skicka pengarna till Vietnam. Jag vann tävlingen, inte för att jag ritade bäst utan för att jag var så engagerad.

I skolan blev jag invald i elevrådet och gick in i det elevfackliga arbetet. När jag var 13 år deltog jag i min första studiecirkel som arrangerades i samarbete med bland andra Elevförbundet. Cirkeln handlade om varför det går sämre för barn från familjer med låg inkomst och låg utbildningsnivå. Jag var den yngsta deltagaren i studiecirkeln och jag minns hur högtidligt det var att sitta där och diskutera hur skolan kunde bli mer rättvis, tillsammans med äldre personer som tog mig på allvar. De förslag som vi kom fram till under samtalen i cirkeln skickades sen till Elevförbundet och blev delar av en handlingsplan.

När jag slutade högstadiet åkte jag som utbytesstudent till USA där jag hamnade i en ganska konservativ familj. Då fick jag lära mig att argumentera för min sak utifrån kunskap och fakta. Jag har fortfarande kontakt med den familjen och vi har påverkat varandras olika uppfattningar genom åren, eftersom vi har och har haft så många goda samtal. Det är precis som författaren Timothy Snyder skriver, vi behöver träffas öga mot öga och samtala! Sen bestämde jag mig rätt tidigt för att bli journalist. Jag ville bidra till att de som inte kan föra sin egen talan får en röst och berätta

deras historia. Att möta människor i ögonhöjd, att både skildra och ställa motfrågor och inte framställa människor som offer, det är viktigt.

Hur mår demokratin i Sverige idag, tycker du?

Forskningen visar att hotet mot svensk demokrati inte är akut, men visst kan det som händer i USA också hända här om några riksdagsval, om vi inte ser upp. Demokratin nedmonteras just nu på många håll i världen av demokratiskt valda ledare. Samtidigt ökar hot och trakasserier mot forskare och journalister vilket riskerar skrämja människor till tystnad. Med ganska små steg kan man inskränka människors rättigheter och friheter. Jag är själv utsatt för hot och har tvingats ha överfallslarm bland annat. De som hotar gör det för att tysta mig och andra journalister. Dessutom ökar det demokratiska utanförskapet och tilltron till systemet minskar. Till exempel anser många unga män i Sverige att demokrati inte är det bästa styrelseskicket. Vi har tagit demokratin för givet, vilket är ett stort misstag. Demokratin är trött och sliten.

Vilken är medias roll i demokratin?

Journalisters uppdrag är en förutsättning för en fungerande demokrati. Att fritt och oberoende granska makten och utkräva ansvar. Genom att det finns en rad etiska regler och lagstiftning för journalister finns det garantier för att vi gör vårt arbete på ett bra sätt, annars kan vi till exempel bli fällda i Granskningsnämnden. Den typen av regler gäller inte de som skriver eller pratar på sociala medier.

Vilka utmaningar har svensk media idag?

Svenska medier mår ganska bra och har ett högt förtroende från allmänheten. På en nyhetsredaktion arbetar man ständigt och noga för att få till en jämvikt av olika perspektiv i nyheterna, men det är svårt. Fler borde bli journalister! Och alla som inte är journalister vill jag uppmäna att höra av sig till tidningar, radio och tv. Kanske har du en synpunkt, beröm eller ett tips om något som borde uppmärksammas av media?

Vad hoppas du på i framtiden för demokratin?

Jag hoppas att den tysta majoriteten som är för en bättre klimatpolitik eller som tycker att hat och hot är oacceptabelt, tar till orda. Det är för få som hörs. Vi behöver även hitta orden för att förklara på ett bra sätt att demokratin är det bästa styrelseskicket.

Övning – nyhetsredaktionen

Ta fram tre stora nyhetskällor på nätet, till exempel en tidning, en radiokanal och en tv-kanal. Titta vilka som är de stora nyheterna. Börja med att välja ut mellan 10 och 15 nyheter och skriv ner dem på en lista.

När man avgör nyhetsvärde brukar man utgå från olika avstånd. En nyhet som hänt i närheten har ett högre nyhetsvärde. Avstånden är:

- ➔ **Avstånd i tid:** Om det har gått lång tid mellan händelsen och nyheten så sjunker nyhetsvärdet.
- ➔ **Avstånd i rum:** Om händelsen sker geografiskt nära blir det en större nyhet än om den sker långt borta.
- ➔ **Avstånd i kultur:** Om vi är kulturellt knutna till nyheten berör den oss mer. En nyhet som sker nära, men där vi ändå inte känner oss berörda, blir en mindre nyhet.

Fundera över vad som gör att just dessa nyheter fått plats i medierna. Välj sedan ut fem av era nyheter som ni tycker har högst nyhetsvärde och som ni skulle ha med i er tidning, tv-sändning eller radiokanal. Glöm inte att vara opartisk, granskande och objektiv!

- ➔ **Utvärdera:** Hur gick det? Vad var svårt?

**Utah backar inte
Harvard - medarbetare
har munkavle**

**17-åring döms för
sprängdåd i Tyresö**

Kreml "redo" för samtal med Ukraina

**Tv-stjärnan död –
efter amputationen**

**Så håller USA på att ta över
den europeiska fotbollen**

**Läckande soppåsar – så
slipper du dem i köket**

**Fattigpensionärer i kläm
när regeringen kräver
tillbaka pengar**

**Supervapnet skickat
till Sydkinesiska sjön**

**"Barnfamiljer har inte råd att
bo på Södermalm"**

**Pensionär sålde fika på
sociala medier – döms**

**Heta känslor in i det sista när
Kanada går till val**

Rättegången mot Kardashians rånare inleds

**Bil har voltat på Essingeleden – krockade med
lastbil**

**En sista resa genom Rom
- påven Franciskus
begravdes bland sitt folk**

Demokratis utmaningar och självförsvar

Det demokratiska styrelseskicket har flera inbyggda utmaningar. En av dem är att de demokratiska rättigheterna gäller även dem som är emot demokratin och dess utgångspunkt om alla människors lika värde. I Sverige är svaret på denna utmaning att yttrandefrihet och tryckfrihet finns inskrivna i grundlagen men med vissa begränsningar som gör det straffbart med till exempel hets mot folkgrupp, förtal eller brott mot rikets säkerhet. På en tidning ansvarar den ansvariga utgivaren för att tidningens innehåll inte innehåller något som är ett tryckfrihetsbrott. Du får inte heller skriva vad som helst på sociala medier, även om lagstiftningen där ser lite annorlunda ut. Kränkningar, hat och hot är alltid straffbart.

En annan inbyggd utmaning är att demokratin kan avskaffa sig själv genom att ett odemokratiskt styrelseskick införs på demokratisk väg. Det är fullt möjligt att på demokratisk väg rösta fram en ledare som använder sin makt till att begränsa demokratin. Detta har skett vid flera tillfällen genom historien. I Sverige är demokratin inskriven i grundlagen, och det är svårare att ändra en grundlag än en annan lag.

Ytterligare en utmaning för demokratin är att den kräver aktiva medborgare. För att demokratin ska fungera behövs att medborgarna är informerade, vilket förutsätter fri åsiktsbildning och fria medier. Om medierna får politiska restriktioner eller slutar rapportera om vissa saker av rädsla för hot och hat så hotar det den fria åsiktsbildningen. Samma sak gäller föreningsliv, fackföreningar, folkbildning, kultur och forskning. Ett demokratiskt samhälle behöver en mångfald av fria röster.

Mänskliga rättigheter och demokrati

Mänskliga rättigheter och demokrati hör ihop. I FN:s deklaration om de medborgerliga och politiska rättigheterna slås det fast att varje människa har en rad rättigheter som inte är förhandlingsbara. Bland dessa finns åsiktsfrihet, yttrandefrihet, föreningsfrihet, mötesfrihet och religionsfrihet. Konventionen säger att ingen får fängslas godtyckligt och att alla är lika inför lagen.

Du kan läsa mer om de mänskliga rättigheterna på Svenska FN-förbundets webbplats, fn.se.

Rättigheter för alla

Genom historien har många människor engagerat sig för att synliggöra och förbättra olika gruppers rättigheter i samhället. Detta har gett upphov till lagar som skyddar olika gruppers rättigheter. Ett exempel är diskrimineringslagen, som förbjuder till exempel arbetsgivare, skolor eller affärer att behandla någon sämre på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Intervju

Åsa Wikforss, professor i teoretisk filosofi vid Stockholms universitet, som forskat kring kunskapens roll i demokratin och hur desinformation hotar demokratin

Hur kom det sig att du började intressera dig för sambandet mellan kunskap och demokrati?

Jag skrev en bok om hoten mot kunskapen, "Alternativa fakta" (2017), och när jag skrev den tänkte jag mer och mer på hur central kunskapen är för demokratin: vi behöver kunskap för att kunna avkräva politikerna ansvar för förd politik och för att ge dem mandat för framtida politik. Utan kunskap riskerar vi att bli lurade och då förlorar vi den makt röstsedeln ger oss. Jag insåg också att de aktörer som hotade kunskapen, till exempel statliga propagandaaktörer, gjorde detta just för att de ville skada demokratin. Vi vet nu att desinformation av olika slag skadar demokratin på många olika sätt – inte bara genom att manipulera hur vi röstar utan också genom att splittra samhället och underminera förtroendet för demokratin som system. När kunskapen hotas lever demokratin mycket farligt.

.....
"När kunskapen hotas lever demokratin mycket farligt."
.....

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

Det betyder att man värnar de grundläggande demokratiska värderingarna. Att man är tolerant, behandlar andra människor med värdighet och är öppen för att man kan ha fel. Framför allt handlar det om att man accepterar att demokratin i grunden är pluralistisk, att vi tycker olika och att vi kan diskutera våra olikheter på ett respektfullt sätt. Den som sprider hat och hot på sociala medier för att man ogillar någons åsikt har inte förstått vad demokratin går ut på. Den går ut på en fredlig hantering av oenighet, det är dess grundbult.

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Jag försöker bidra till att upprätthålla demokratis värderingar på olika sätt – både i det privata och i min yrkesroll som forskare.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

I ett internationellt perspektiv mår svensk demokrati bra. Men de hot som demokratin nu står inför finns också i Sverige. Vi har stor spridning av opålitlig information, forskare och journalister utsätts för stora mängder hat och hot vilket gör att de ägnar sig åt självzensur. Vi har inflytelserika politiska strömningar som är i grunden antipluralistiska och inte erkänner samhällets behov av en mångfald av åsikter och intressen. Ingen demokrati är osårbar och det är farligt att ta den svenska demokratin för given.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Många olika saker behövs. Vi behöver göra något åt desinformationen och hat och hot på sociala medier. Men vi behöver också ett stort folkligt engagemang – civilsamhället är avgörande för hur pass väl en demokrati mår. Och så behöver vi stärka kunskapen mer generellt, till exempel genom att stötta oberoende journalistik och genom olika folkbildningsinsatser.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

I världen ser det ju mycket oroande ut just nu. Demokratin har varit på tillbakagång globalt sedan 2011, bara en minoritet av världens befolkning (runt 30 procent) bor i demokratiska samhällen och risken är att det blir betydligt färre inom en snar framtid. Jag ser med särskild oro på utvecklingen i USA. Där har Trump gjort klart att han eftersträvar ett systemskifte där presidenten har all makt. Skulle amerikansk demokrati falla, och just nu ser det ut att vara på väg åt det hållet, kommer det att få enorma dominoeffekter för demokratier världen över.

Intervju

Sara Razi Ullah, Program Officer på Civil Rights Defenders

Hur kom det sig att du började engagera dig?

Redan som barn fick jag se stora skillnader i människors livsförhållanden beroende på klass, etnicitet och hudfärg på nära håll, när glåpord kastades mot mig och det enda andra barnet på min skola som rasifierades som icke-vit. Jag brann av ilska, och som tur var såg en av mina lärare det, och hjälpte mig hitta till föreningslivet. Först genom skoltidningen och elevrådet och sedan genom civilsamhället. Det var helt naturligt att engagera mig för mänskliga rättigheter och demokrati.

.....

"Demokrati är inte bara att gå och rösta. Det är också att vara en engagerad person i olika sammanhang i mitt liv varje dag."

.....

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

För mig är det att vi använder oss av demokratiska principer i hela våra liv – i det lilla och det stora. Det handlar om att jag kan vara delaktig genom att engagera mig i till exempel idrottsföreningar, fackföreningar, ungdomsfullmäktige, civilsamhället, hyresgästföreningar och folkbildningen. Alltså göra val som påverkar min vardag i hur jag tränar, jobbar och bor, och vad jag bryr mig om. Demokrati är inte bara att gå och rösta. Det är också att vara en engagerad person i olika sammanhang i mitt liv varje dag.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

I hela världen kan vi idag se en trend av demokratisk nedmontering. Det är oroväckande att se dessa trender även i Sverige, även om det är i liten skala i jämförelse. Därför är det allt viktigare att engagera sig, och hitta vägar att göra sina röster hörda. Det är så vi upprätthåller den svenska demokratin.

Du jobbar på Civil Rights Defenders. Vad är ni för organisation och hur jobbar ni för demokratin?

Civil Rights Defenders är en politiskt och religiöst obunden människorättsorganisation som sedan 1982 försvarat mänskliga rättigheter världen över. Idag arbetar vi tillsammans med och stöttar människorättsförsvarare i mer än 300 organisationer i 50 länder på fyra kontinenter. I Sverige har vi arbetat med dessa frågor i över 15 års tid. För ett år sedan växlade vi upp det arbetet genom projektet Backa Demokratin – som syftar till att stärka Sveriges motståndskraft mot den globala trenden av demokratisk nedmontering. Genom påverkansarbete, juridiska processer och kampanjer försvarar vi människors medborgerliga och politiska rättigheter.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Jag är övertygad om att om vi är fler som engagerar oss, på det sätt som passar oss, i föreningar, politiska partier och civilsamhället, och faktiskt träffar och pratar med människor som är både av samma och av andra åsikter kan vi utveckla och försvara demokratin.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Även om jag med oro ser på trenden av demokratisk nedmontering i världen, som även tar fäste i Sverige, står vår demokrati ännu stark. Jag har ett stort förtroende för att om vi är många som bryr oss, och vågar stå upp för vår demokrati, kommer denna trend att brytas.

Om du skulle tipsa någon ung person om ett sätt att engagera sig för demokratin, vad skulle det vara?

Hitta den fråga du brinner för mest, det finns organisationer för i princip alla frågor, och om du inte hittar rätt, starta något eget! Det viktigaste är att hitta andra som också brinner för den frågan, för det är mycket roligare och lättare när man är två. Tillsammans är vi starka. Om du inte har en specifik fråga du vill jobba med, gå med i ett nätverk som t.ex. Backa Demokrati hos Civil Rights Defenders, som arbetar med en bredd med frågor.

Du hittar mer information på backademokratin.se.

Diktatur – vad är det?

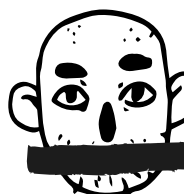
Motsatsen till demokrati är diktatur. I en diktatur är det en liten grupp som styr, och de allra flesta har inget att säga till om. Ledarna har inte valts av folket. Om det genomförs val är de inte fria och rättvisa utan är riggade för att gynna makthavarna. Medborgarna får inte uttrycka sina åsikter, medierna kontrolleras av staten och det är förbjudet att kritisera landets ledning. Domstolarna är inte självständiga.

Du kan läsa mer om demokrati och diktatur på myndigheten Forum för levande historias webbplats, levandehistoria.se.

Demokratisering och autokratisering

Den process som sker när ett land blir demokratiskt brukar kallas *demokratisering*. I världen har det skett olika vågor av demokratisering. Den första skedde i början av 1900-talet när kvinnlig rösträtt infördes i många länder i Europa och andra delar av världen. Den andra vågen skedde efter andra världskriget när länder som Tyskland, Indien, Turkiet och Japan blev demokratier. Den tredje vågen skedde på 90-talet när länderna i Östeuropa blev demokratier efter Sovjets fall och militärdiktaturerna i Latinamerika ersattes av demokratiska system. Många trodde att den arabiska våren i början av 2010-talet skulle innebära en fjärde demokratiseringsvåg. Då skedde stora protester med krav på demokratiskt inflytande i bland annat Tunisien, Algeriet och Egypten. Men i de flesta av de länderna tog utvecklingen en annan vändning.

När ett land blir mindre demokratiskt brukar det kallas *autokratisering*. Det kan till exempel handla om att domstolarnas självständighet begränsas, att journalister och organisationer får minskade möjligheter att bedriva sitt arbete och att den politiska oppositionen inte har samma möjligheter att nå ut med sitt budskap som regeringen.

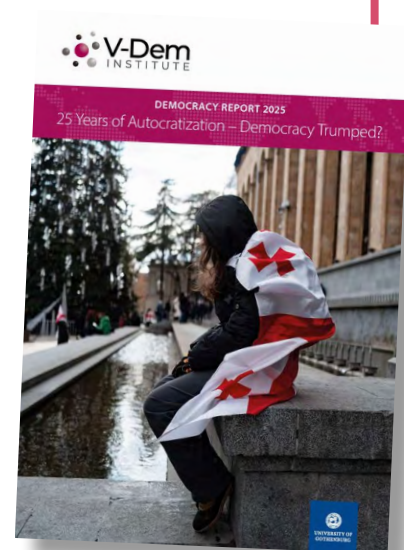

Forskning om demokrati i världen

V-dem är en grupp forskare vid Göteborgs universitet som varje år släpper en rapport som mäter tillståndet för demokratin i världen. De utgår från en demokratiskala med följande fyra nivåer:

- ➔ **Liberal demokrati** präglas av politiska rättigheter och ett självständigt rättsväsende.
- ➔ I en **elektoral demokrati** finns ett rättvist valsystem, politisk opposition, yttrandefrihet och mötesfrihet, men vissa rättigheter är begränsade.
- ➔ **Elektoral autokrati** är länder med flerpartisystem men utan yttrande- och föreningsfrihet.
- ➔ **Slutna autokratier** är länder där det inte sker val och där det saknas yttrandefrihet och organisationsfrihet.

V-dems årsrapport från 2024 visar att demokratin är på tillbakagång och att det pågår autokratiseringsprocesser i flera länder. Censur av medier ökar, organisations- och demonstrationsfriheten begränsas, domstolarna kontrolleras och de fria valen undergrävs.

Läs mer om demokratin i världen på v-dem.net.

I en demokrati får vi tycka, tänka och rösta som vi vill.
Bild: Peter van der Meulen

3. Föreningar, folkbildning och facken

Det tredje kapitlet handlar om hur ett levande civilsamhälle är en förutsättning för demokrati och om hur tillit kan skapas mellan människor. Det tar även upp hur föreningsliv, fackföreningar och folkbildning fungerar i Sverige.

I Sverige finns ett rikt och levande föreningsliv. De flesta svenskar är med i en eller flera föreningar. Föreningslivet bygger på ideellt arbete utan vinstintresse, där människor samlas och gör saker tillsammans. Det skapar sammanhang och meningsfullhet för de som deltar och gemenskap och tillit i samhället.

Ett levande civilsamhälle en förutsättning för demokratin

Ett levande civilsamhälle betyder att det finns goda möjligheter för människor att organisera sig för och emot saker som engagerar dem, för att skapa ett bättre samhälle. Grundläggande förutsättningar för ett levande civilsamhälle är föreningsfrihet, mötesfrihet och yttrandefrihet. Dessa friheter ger människor möjlighet att samlas i föreningar, att skriva debattartiklar, gå ut på gator och torg i demonstrationer och mycket mer. I föreningar och på möten av olika slag får människor möjligheten att göra sin röst hörd, lära sig att organisera sig under demokratiska former och utbyta tankar och idéer med varandra.

I Sverige har ett livaktigt föreningsliv länge setts som en förutsättning för en levande demokrati. Därför ger staten, regionerna och kommunerna ekonomiska bidrag till civilsamhällets organisationer.

Intervju

Ihsan Kellecioglu, verksamhetsstrateg på barnrättsorganisationen Friends

Hur kom det sig att du började engagera dig?

Det är nog av två anledningar. Den främsta är kanske att jag har en pappa som varit politiskt engagerad under hela mitt liv. Han var en politisk flykting från Turkiet som aldrig bromsat sin kamp för social och ekonomisk rättvisa, vilket självklart färgat mitt intresse och min drivkraft. Den andra delen handlar om den bakgrund jag har av att ha upplevt fattigdom och rasism som jag hämtar energi ifrån till mitt engagemang än idag.

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

Att vara en del av den politiska utvecklingen. Det är inte alltid lätt att se hur politiska beslut påverkar ens vardag, men om man är delaktig i demokratin utöver att man röstar vart fjärde år så har man också en bättre förståelse för hur ens privatliv och det samhälle man är en del av påverkas av politiska beslut. Den "lilla" vardagen kommer alltid påverkas av det "stora" samhället och då är det viktigt att vara delaktig i det lokala för att förstå det nationella – att allt hör ihop helt enkelt.

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Jag är engagerad i olika initiativ som uppmärksammar de ojämlika livsvillkor vi har i Sverige idag. Det kan vara utifrån barns möte med rasism och fattigdom – men även hur majoritetssamhället negligerar den marginalisering som vi ser när klyftorna blir allt extremare. Sen är jag även engagerad i mina barns fotbollslag och kan se hur idrotten på lokal nivå formas och utvecklas.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Om vi vill jämföra oss med majoriteten av länder runt om i världen så mår den svenska demokratin bra.

Sverige har tack och lov haft en otroligt stark demokratisk utveckling och varit pionjärer i att skapa en vital demokrati som ger människor förutsättningar att aktivt delta i den. Men den delen håller på att urholkas genom ökade klyftor, krympande civilsamhälle och större koncentration av kapital till ett fåtal som inte alltid vill kämpa för hela samhället. Om vi ser demokrati som en form där vi ska kunna rösta så mår vi bra. Men vi behöver ha större krav än så på vår demokrati. Vi behöver sträva efter att alla människor inte bara ska vara lika värda i teorin genom våra fina lagar, utan att det även ska realiseras i praktiken. Framförallt ska alla känna att de är lika mycket värda – och känslan av att inte vara värdefull genomsyrar många grupper i samhället idag.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Att vi har lagstiftande politiker som skyddar våra lagar från godtyckliga beslut som gynnar ett fåtal. Att vi har politiker som slutar demonisera och stigmatisera olika grupper. Att vi har en befolkning som förstår demokratins betydelse och helhet och att vi som invånare har en hög kunskapsnivå kring demokratins nytta. Att vi har en befolkning som tror på att de kan förändra och känner hopp inför framtiden. Framförallt att vi tror på människors förmåga att nå sin fulla potential bara de får de rätta förutsättningarna, att vi har en tro på alla människors inneboende kraft och förmåga – det är nyckeln för att stärka vår demokrati.

.....
"Den 'lilla' vardagen kommer alltid påverkas av det 'stora' samhället och då är det viktigt att vara delaktig"
.....

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

På kort sikt ser jag en oroväckande utveckling där vissa grupper används av våra politiker för att begränsa demokratin genom inskränkningar av rättssäkerheten. Men på lång sikt så tror och hoppas jag kunna se ett samhälle där fler människor har fått nog av ökade klyftor och kan se att vi mår bättre när samhället hör ihop. Hotet vi har mot vår demokrati idag kräver mer action och mod av fler, vi kan helt enkelt inte stå passiva när demokratin minskar. För till slut påverkar det fler än bara de med minst inflytande. Kanske kan olika grupper, oavsett bakgrund, då kroka arm för att inte bara kräva förändring utan även skapa den förändringen tillsammans.

Intervju

Ahmed Abdirahman, grundare av Järvaveckan, en mötesplats mellan människor från olika samhällsskikt

Hur kom det sig att du startade Järvaveckan?

Jag startade Järvaveckan för att jag kände ett stort behov av att skapa en mötesplats där medborgare och beslutsfattare kunde samlas, diskutera viktiga samhällsfrågor och ta del av varandras perspektiv. Idén föddes ur en vilja att stärka gemenskap och demokratiskt engagemang, och att visa hur alla – oavsett bakgrund – kan påverka sin egen vardag och miljö. Genom Järvaveckan ville jag öppna upp för dialog, idéutbyte och en levande demokratisk kultur där alla röster fick komma till tals, särskilt för marginaliserade grupper som ofta är föremål för politiken och där man oftare talar om dem än med dem.

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

För mig handlar det om att varje individ har möjligheten att påverka sin omgivning, att delta i diskussioner och beslut som berör vardagen – från skolmat, vilka som representerar oss nationellt, regionalt och lokalt, till grannsamverkan och lokala initiativ. Det är en kultur där öppenhet, respekt och aktivt deltagande är grundläggande, och där vi genom små handlingar bidrar till att forma ett samhälle som bygger på demokratiska värderingar.

.....

"Jag är mycket orolig över att valdeltagandet är lägre bland vissa befolkningsgrupper och bostadsområden – om vår demokrati blir en angelägenhet för dem med högst inkomst, de högutbildade eller vissa åldersgrupper kan resultatet bli skevt."

.....

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

I min vardag försöker jag vara en aktiv och medveten medborgare. Det innebär att jag deltar i lokala möten som nämndmöten eller dialogmöten med polisen, läser och lyssnar på pålitliga mediekällor, engagerar mig i samhällsfrågor och uppmuntrar till dialog och inkludering i vårt Sverige. Jag bidrar också genom att sprida information, delta i debatter – både online och offline – och genom att stötta initiativ som främjar öppenhet och delaktighet. Jag och Stiftelsen Järvaveckan tar fram faktabaserade rapporter och undersökningar för att lyfta röster som inte

hörs och skapa mötesplatser. Jag hoppas kunna inspirera andra att också engagera sig och vara med och forma vår gemensamma framtid.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Jag anser att demokratin i Sverige har en stark grund med en lång tradition av öppenhet, dialog och medborgarinflytande. Samtidigt ser vi utmaningar, såsom ökad politisk polarisering, spridning av desinformation och en del misstro mot politiska och statliga institutioner. Dessa utmaningar kräver att vi som samhälle är vaksamma och fortsätter att arbeta aktivt för att vår demokrati ska kunna utvecklas och stå sig stark mot de krafter som vill försämra den – inifrån som utifrån. Överlag tror jag att demokratin i Sverige är robust, men att vi ständigt måste värna om den och arbeta för att den ska vara inkluderande och levande.

Jag är mycket orolig över att valdeltagandet är lägre bland vissa befolkningsgrupper och bostadsområden – om vår demokrati blir en angelägenhet för dem med högst inkomst, de högutbildade eller vissa åldersgrupper kan resultatet bli skevt. Vår demokrati ger bäst resultat när alla röster hörs och alla har möjlighet att lyfta de frågor som är viktiga för dem. Jag är också orolig över att få engagerar sig partipolitiskt – det blir mer och mer de vars familjer varit engagerade som deltar i ungdomspolitiska organisationer. Det är inte bra. Politiska partier och statliga myndigheter behöver jobba på sin inkludering och mångfald – men det kräver också att vi i "mångfalden" gör vårt arbete och bidrar.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

De närmsta åren kommer sannolikt att präglas av både framsteg och utmaningar för demokratin, både i Sverige och globalt. I Sverige ser jag en potential för ökat medborgarengagemang och en förnyad debatt om hur vi kan stärka de demokratiska institutionerna. Samtidigt måste vi hantera problem som politisk polarisering och desinformation. Globalt kan vi förvänta oss att vissa länder görs mer auktoritära och gör inskränkningar i yttrandefrihet och pressfrihet. Vi ser idag hur antidemokratiska och högerextrema grupper gör framsteg i stora och ekonomiskt, militärt och kulturellt mäktiga länder.

Tillit mellan människor en förutsättning för ett demokratiskt samhälle

Den amerikanske statsvetaren Robert Putnam skriver i boken *Den ensamme bowlaren* om hur demokratin kräver ett engagemang från människor för att fungera och att detta kräver en social gemenskap mellan människor.

Tillit kan beskrivas som att vi litar på våra medmänniskor och att vi tillhör ett samhälle med gemensamma mål. Denna tillit skapas när vi gör saker tillsammans med andra. Tilliten tar vi sedan med oss till det större samhällsprojektet. Tillit mellan människor är en förutsättning för att demokratin ska fungera.

De nordiska länderna kännetecknas av en hög grad av social tillit. Både tillit mellan människor och medborgarnas tillit till samhällets institutioner. Av vissa kallas detta för det nordiska guldets.

Demokratiska arbetsplatser

I Sverige är sju av tio som arbetar medlemmar i en fackförening. Det är en demokratisk sammanslutning där medlemmar väljer sina företrädare och kan påverka vilka frågor som föreningen ska driva. De valda representanterna företräder arbetstagarnas intressen i förhandlingar med arbetsgivaren. Rätten för fackliga representanter att ta del av information och förhandla med arbetsgivaren i viktiga frågor som rör arbetsplatsen är fastställd i lagen om medbestämmande i arbetslivet, MBL. Nio av tio som arbetar i Sverige omfattas av kollektivavtal. Det är ett avtal mellan fack och arbetsgivare om till exempel löner, försäkringar, pensionsinbetalningar och arbetstider.

Tilliten vi känner till samhället kallas ofta för det nordiska guldets.
Bild: Jingming Pan

Ahmeds tips för att utveckla och försvara demokratin

Främja medborgarengagemang.

Uppmuntra alla att delta i samhällsdebatten, oavsett bakgrund.

Utbilda om demokratiska värderingar. Säkerställa att människor från tidig ålder lär sig om demokrati, mänskliga rättigheter och vikten av öppen dialog.

Bekämpa desinformation. Stärka källkritiken och arbeta aktivt med att sprida korrekt information.

Stödja civilsamhället. Ge utrymme åt och resurser till organisationer och initiativ som arbetar för inkludering, jämställdhet och öppenhet.

Transparens och ansvar. Arbeta för att offentliga institutioner ska vara transparenta och ansvariga inför medborgarna.

Genom dessa åtgärder kan vi både utveckla och försvara demokratin i en tid då den ständigt utmanas av nya hot och förändringar.

Intervju

Tamya Viinikka Sandy, kundtjänstmedarbetare och aktiv i fackförbundet Unionen

Hur kom det sig att du började engagera dig i facket?

Jag var ny på jobbet och vi hade en klubb som låg lite i dvala. Det behövdes lite nytt engagemang och mina kollegor nominerade mig till styrelsen på årsmötet. Att jag fick förtroendet så snabbt av mina kollegor att bli förtroendevald på vår arbetsplats var en stor ära. Att det sedan utvecklades till att jag blev ungdomsombud i styrelsen för Unionen i Stockholm var något helt oväntat för mig. Det har varit en otroligt lärorik möjlighet att utvecklas som förtroendevald på min arbetsplats och i Stockholmsregionen!

.....
"För mig är vardagsdemokrati de små handlingarna som ger goda effekter i det stora hela för andra och mig."
.....

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

Vilken spännande fråga! Vardagsdemokrati är ju det jag gör i min vardag, om det nu är hemma eller på jobbet. När jag handlar så väljer jag Fairtrade-märkt kaffe, ekobananer och tygkasse istället för en plastpåse och på jobbet ser jag till att alla är delaktiga för att hitta lösningar till våra gemensamma utmaningar. Vi har olika sätt att se på saker vilket gör att vi kan ha flera olika lösningar för samma sak och så får man testa sig fram till det som är bäst. För mig är vardagsdemokrati de små handlingarna som ger goda effekter i det stora hela för andra och mig.

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Jag engagerar mig och uppmuntrar andra att göra samma sak. Självsdrivs jag mycket av min egen nyfikenhet och att andra ska känna sig delaktiga. Man mår bättre om man får vara med och delta. Om möjligheten finns att påverka så ska man våga att ta för sig!

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Det viktigaste är att engagera sig! Hur engagemanget ser ut är helt upp till en själv. Det viktigaste är att man gör något och att man känner att det är roligt och viktigt. Ge inte upp och kom ihåg att det här gör man inte själv. Det här gör vi tillsammans! Att engagera sig är att bidra till samhällsutvecklingen och det kan man endast göra tillsammans med andra.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Just nu ser det väldigt trist ut. Det är svårt att leva fritt när yttre omständigheter påverkar ens möjligheter att leva i en värld utan ekonomisk stress, handelskrig och annat elände. Det kan ju egentligen bara bli bättre efter så mycket tråkigt! Jag är hoppfull om en ljusare framtid där demokratin är ett solklart val och att fler kan leva precis som de vill. Att engagera sig är nyckeln till en fortsatt god demokratisk utveckling!

Folkbildningen – en infrastruktur för vardagsdemokrati

Folkbildning är på många sätt en förutsättning för ett levande civilsamhälle. När de stora folkrörelserna startade i mitten och mot slutet av 1800-talet uppstod också det som man senare kom att kalla för studiecirklar. Människor som många gånger hade låg utbildningsnivå läste olika texter tillsammans och diskuterade dem för att lära av varandra. På så sätt fick de mer kunskap om de orättvisor de utsattes för och kunde göra motstånd mot dessa.

Samtidigt startade också de första folkhögskolorna. Till en början var det framför allt bönder som fick möjlighet att gå på folkhögskola för att bilda sig om skogsbruk och lantbruk. Så småningom startade de stora folkrörelserna sina egna folkhögskolor, och fler fick möjligheten att fördjupa sina kunskaper utanför det formella utbildningssystemet.

Idag ger folkhögskolan både möjlighet att ta sig vidare till högre utbildning genom exempelvis allmän kurs och att fördjupa sina kunskaper inom olika profilkurser. Gemensamt för alla kurser på folkhögskola är folkbildningens pedagogik, där deltagarna aktivt bildar sig tillsammans med andra.

Inom studieförbunden samlas folk på sin fritid för att tillsammans med andra lära sig mer om saker som intresserar dem, ofta i formen av en studiecirkel. Det kan handla om konstnärliga uttryck som måleri eller skrivande, om att diskutera politiska frågor eller att öva sig på ett språk.

Gemensamt för folkbildningen är att människor lär sig saker tillsammans. Genom samtal vävs deltagarnas kunskap och erfarenheter samman och växer till något större. Inom folkbildningen är det också viktigt att människor får växa och utvecklas genom att undersöka olika perspektiv, nya intressen och att utmanas. Inom folkbildningen används begreppet deltagare istället för elev eftersom alla ska bidra i lärandet, både lärare, cirkelledare och deltagare. Folkbildningen är också fri och frivillig. Det betyder att det är frivilligt att delta och att den inte styrs av en särskild läroplan från staten.

Allmän kurs på folkhögskola hjälper deltagarna att ta sig vidare till en högre utbildning. Bild: Sam Balye

Kompromisser på arbetet och i samhället

I boken *Kompromiss* skriver Claes-Mikael Ståhl utifrån sina erfarenheter av fackligt arbete i Sverige och på Europainivå om viljan till kompromisser som förutsättning för ett framgångsrikt fackligt arbete men även för ett demokratiskt samhälle. Genom att man tvingas hitta lösningar som båda parter kan leva med utifrån sina skilda intressen, skapas en ömsesidig respekt för motparten, vilket är en förutsättning för att kunna leva tillsammans i fredlig samexistens på en arbetsplats eller i ett samhälle.

Fakta om studieförbund

I Sverige finns åtta studieförbund som får ekonomiskt stöd av staten via Folkbildningsrådet. Studieförbunden bedriver fri och frivillig folkbildning i hela landet. De har olika inriktningar och samarbetar med olika föreningar. Studieförbunden genomför studiecirklar, föreläsningar, utbildningar för styrelser, kulturevenemang, projekt och mycket annat, ihop med föreningar och andra grupper. Dessutom utför de projekt, uppdragsverksamhet och andra insatser för att möta olika behov i samhället. Sammanlagt deltar ungefär 600 000 personer i studieförbundens verksamhet varje år.

Om du vill starta en studiecirkel för att spela i band, läsa en bok tillsammans med andra eller lära dig något nytt kan du kontakta ett studieförbund och få hjälp.

De åtta studieförbunden är:

- » ABF, Arbetarnas bildningsförbund, läs mer på abf.se
- » Studieförbundet Bilda, läs mer på bilda.nu
- » Folkuniversitetet, läs mer på folkuniversitetet.se
- » Medborgarskolan, läs mer på medborgarskolan.se
- » NBV, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet, läs mer på nbv.se
- » Sensus, läs mer på sensus.se
- » Studieförbundet Vuxenskolan, läs mer på sv.se

Fakta om folkhögskolor

Folkhögskolan är en form av vuxenutbildning och vänder sig i första hand till vuxna som är 18 år eller äldre. På folkhögskola kan man gå allmän kurs för att få behörighet för grundskola eller gymnasium. Man kan också läsa olika profilkurser i allt från konst och musik till hälsa och träning.

Folkhögskolans pedagogik kännetecknas av aktivt deltagande, samtal och gemensamt lärande i grupp. Det är vanligt att arbeta i projekt och utbildningen anpassas efter deltagarnas förkunskaper och erfarenheter. Deltagarna på folkhögskola har stora möjligheter att själva påverka sin utbildning

I Sverige finns över 150 folkhögskolor. Många av dem ägs av olika föreningar och några ägs av regioner. Läs mer om de olika folkhögskolorna på folkhogskola.nu.

Bild: Sarah Richer

Intervju

Deltagare på allmän kurs på Angered folkhögskola

Hur kom det sig att du började studera på folkhögskola?

Jag sökte mig till folkhögskolan för att jag ville ha en mer inkluderande och mänsklig lärmiljö, där både kunskap och personlig utveckling får plats. Till skillnad från andra utbildningsvägar kände jag att folkhögskolan erbjöd en möjlighet att lära tillsammans med andra utifrån våra olika bakgrunder, erfarenheter och perspektiv. Det var inte bara ett steg mot att bygga en yrkesmässig framtid, utan också ett sätt att utvecklas som samhällsmedborgare i en tid där gemenskap och förståelse är viktigare än någonsin.

.....

"Det handlar om hur vi lyssnar på varandra, respekterar olika åsikter, fattar beslut tillsammans och står upp för människors lika värde i små och stora situationer."

.....

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

Vardagsdemokrati handlar för mig om att demokratiska värderingar inte bara ska finnas i riksdagen eller kommunfullmäktige, de måste också speglas i våra vardagliga möten, samtal och beslut. I mitt fall kan de speglas i folkhögskolan. Det handlar om hur vi lyssnar på varandra, respekterar olika åsikter, fattar beslut tillsammans och står upp för människors lika värde i små och stora situationer. Det är i vardagen som demokrati antingen stärks eller försvagas och det är där vi har störst makt att påverka som individer.

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Jag försöker vara en medskapare av tillit, respekt och engagemang. Det kan handla om att främja samtal i klassrummet, att stå upp mot rasism på nätet eller att delta i lokala samhällsfrågor. Utvecklingen i USA visar hur snabbt demokratin kan urholkas om människor känner sig maktlösa och börjar tro att systemet inte längre fungerar. Därför ser jag det som min skyldighet att bidra till ett samhälle där alla känner att deras röst spelar roll även i vardagen.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Demokratin i Sverige mår på ytan ganska bra, vi har fria val, oberoende medier och starka institutioner. Men under ytan finns orostecken. Polariseringen ökar, hat och hot mot politiker och journalister blir vanligare, och vissa grupper känner sig exkluderade från det demokratiska samtalet. Vi har också sett hur konspirationsteorier och misstro mot myndigheter vuxit, särskilt under pandemin. Det som sker i USA påverkar oss också. När en demokrati som USA, länge betraktad som en demokratisk förebild, brottas med politiskt våld och förakt för de demokratiska spelreglerna inspirerar det liknande rörelser här, särskilt på nätet. Det sätter också press på vårt eget samhälle att fundera över hur rustade vi egentligen är om den politiska retoriken hårdnar ytterligare?

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Det viktigaste är att stärka delaktigheten, att fler känner att de har möjlighet att påverka. Det kräver utbildning i demokratiska processer, investering i folkbildning och ett starkt civilsamhälle. Samtidigt måste vi försvara demokratins grundpelare, pressfrihet, rättsstatens principer och mänskliga rättigheter. Vi behöver också bekämpa desinformation, polarisering och hatretorik inte bara genom lagstiftning, utan också genom att skapa arenor för samtal, förståelse och kritiskt tänkande.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige?

Demokratin i Sverige kommer sannolikt att ställas inför ökande utmaningar de närmaste åren. Polarisereringen i samhällsdebatten ser ut att fortsätta, och misstro mot medier och myndigheter riskerar att växa. Samtidigt kan hat och hot mot folkvalda leda till att färre vill engagera sig politiskt, vilket försvagar det demokratiska deltagandet.

Men det finns också positiva tecken. Intresset för samhällsfrågor ökar bland unga, civilsamhället är starkt och det pågår viktiga samtal om hur vi kan öka delaktigheten i demokratin.

Intervju

Tabarek Alrikabi, Ibtihal Khirollah Soltan och Enes Sancar
studerande på allmän kurs på Malmö folkhögskola

Hur kom det sig att du började studera på folkhögskola?

Jag valde att studera på folkhögskola eftersom jag ville ha en mer flexibel och personlig utbildningsform. Jag uppskattar att folkhögskolan fokuserar mer på individens utveckling och erbjuder en lärandemiljö där man kan diskutera och samarbeta med andra på ett friare sätt jämfört med traditionell skolgång, säger Enes Sancar.

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

Vardagsdemokrati för mig betyder att man respekterar allas åsikter, att alla får komma till tals och att man står upp för andra som blir orättvist behandlade. I skolan är vardagsdemokrati att vi deltagare får vara med och påverka skolmiljön, undervisning osv. Det får vi chansen till genom exempelvis studerandekåren samt klasstid hos oss på Malmö folkhögskola, säger Ibtihal Khirollah Soltan.

.....

"Jag tror att det kan gå åt båda hållen. Om fler engagerar sig och vi pratar mer med varandra kan demokratin bli starkare. Men om folk tappar förtroendet för politiker och slutar bry sig kan det bli sämre."

.....

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Jag försöker vara lyhörd och öppen för andras åsikter. I vardagen handlar det om att skapa utrymme för samtal och stå upp för rättvisa när jag ser orättvisor, även i små situationer, säger Enes.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Jag tycker att vi har ett bra system där alla får rösta och säga vad de tycker, men samtidigt känns det som att samhället blir mer uppdelat. Många litar inte på politiker längre, och det är mycket hat, speciellt på sociala medier. Jag tror att vi måste hitta sätt att nå ut till varandra och skapa ett tryggare Sverige, säger Tabarek Alrikabi.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Att öka medborgarnas delaktighet, få flera att rösta. Försvara olika rättigheter som yttrandefriheten. För att skydda demokratin måste vi som medborgare engagera oss, försvara våra rättigheter och se till att alla behandlas rättvist, säger Ibtihal.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Jag tror att det kan gå åt båda hållen. Om fler engagerar sig och vi pratar mer med varandra kan demokratin bli starkare. Men om folk tappar förtroendet för politiker och slutar bry sig kan det bli sämre säger, Tabarek.

Bibliotek

Bibliotek är mer än en samling böcker, och de offentliga biblioteken har många uppdrag. Det kan handla om att tillhandahålla digital information och samhällsinformation genom utlån av datorer, arrangera författarsamtal eller träffar för förskolebarn och andra möten. Biblioteken har även särskilda uppdrag att tillgängliggöra information för personer med funktionsnedsättning samt på olika språk. De ska dessutom arbeta för källkritik och källtillit och sprida kunskaper om hur man tar till sig tillförlitlig information, bildar åsikter och gör sin röst hörd.

Bibliotek har funnits i Sverige sedan medeltiden. Då var det kyrkor och kloster som ägde böcker, som på den tiden var mycket dyrbara. Den första lagen om offentliga bibliotek för allmänheten kom 1905. Sedan dess har biblioteken vuxit och blivit fler. Idag finns så kallade folkbibliotek i hela landet, därmed är de landets största kulturinstitution.

Andra typer av bibliotek är exempelvis skolbibliotek, medicinska bibliotek, universitetsbibliotek och fängelsebibliotek. Många folkhögskolor har bibliotek, men de ingår inte i de offentligt finansierade biblioteken.

Att bibliotek finns till för hela allmänheten och är öppna, tillgängliga platser gör att de är en viktig resurs för demokratin.

”Idag finns så kallade folkbibliotek i hela landet, därmed är de landets största kulturinstitution.”

Stockholms stadsbibliotek
Bild: Marcel Strauss

Intervju

15-årig deltagare i teater- och musikcirkel på kulturföreningen Vigör i Botkyrka

Hur kom det sig att du började engagera dig i studiecirkelverksamhet?

Jag följde med en kompis till teatergruppen för sex år sen. Jag var egentligen inte så intresserad, men sen blev det jag som fortsatte och min kompis slutade med teater. Nu är jag med i både i en teatergrupp och i ett band. Vigör är hela min fritid! En av de viktigaste anledningarna till att jag är på Vigör är dramapedagogen Franziska, hon är fantastisk.

Tidigare var vi ungefär 20 deltagare i teatergruppen, men nu är vi tre grupper med ungefär åtta deltagare i varje. Det är bättre, då kan alla göra sin röst hörd och det är lättare att samarbeta.

.....

*"Inför föreställningarna
bestämmer vi allt tillsammans,
handling, karaktärer och
musiken till föreställningen
gör vi i musikcirkeln. Det är så
demokratiskt det kan bli!"*

.....

På vilket sätt är studiecirkeln demokratisk, tycker du?

På teatern bestämmer gruppen allt gemensamt. Vi har en stor föreställning varje vår och mindre föreställningar på hösten. Inför föreställningarna bestämmer vi allt tillsammans, handling, karaktärer och musiken till föreställningen gör vi i musikcirkeln. Det är så demokratiskt det kan bli! Föreställningen vi jobbar med just nu handlar om att inte glömma bort meningen i livet, att inte bara jobba.

Lärarna är stöttande, men låter deltagarna bestämma det mesta. Jag tycker det är lättare att bestämma tillsammans i en mindre grupp. När någon har en idé är de andra i gruppen positiva. Man bygger på varandras idéer och utvecklar dem ihop. Skulle det vara så att någon föreslår att jag ska göra något jag inte vill går det bra att säga det. Jag tycker att det är 100 % demokratisk kultur i studiecirkeln.

Arbetar du för demokrati på något sätt i din vardag? Hur?

Jag gör det på Vigör. I övrigt gör jag inget särskilt, men jag funderar ibland över demokratin. Det är mer tydligt att demokratin är hotad i andra länder än i Sverige.

Hur mår demokratin i Sverige tror du?

Sverige är ett av de mest demokratiska länderna i världen. Det finns lagar om yttrandefrihet och sånt, det är bra, men ibland bryr sig inte alla om sådana lagar. Det kan vara svårt att uttrycka vissa åsikter i Sverige idag. I skolan till exempel ska lärarna lyssna på elevernas åsikter och så för elevrådet fram dem, men sen händer ingenting. Det är ofta svårt både för barn och unga att bli hörda av vuxna.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Jag tror att vi ofta bara accepterar att vi inte blir lyssnade på. Vi kan inte ge upp, vi behöver fortsätta tjata för att bli hörda. Vi måste sträva mer för att behålla demokratin.

Det är bra att hitta fler med samma åsikt att gå samman med för att uppmärksamma saker som är dåliga i samhället. Alla sätt att nå människor på är bra. Sociala medier, kultur och teater kan bidra till att uppmärksamma människor om problem med demokratin.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Jag tror tyvärr inte att det kommer gå så bra. Det är så många krig och konflikter. Många länder med mycket makt förtrycker andra och det är farligt för demokratin i världen. I Sverige tror jag inte att det är någon fara för demokratin.

Om jag ska hoppas på något är det att folk börjar tänka själva mer och gör motstånd mot de som försämrar demokratin.

Intervju

Wilma Ström, arbetar som stödassistent till personer med funktionsnedsättning och är aktiv i fackförbundet Kommunal

Hur kom det sig att du började engagera dig i facket?

Jag började engagera mig fackligt då jag är uppväxt med mycket prat kring facket och betydelsen av att vara både med men även engagerad. Min pappas sida av familjen har alltid varit fackligt aktiv under min uppväxt och därför föll det sig naturligt för mig att göra detsamma.

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Man arbetar demokratiskt i sin vardag på fler sätt än man tror, i min familj röstar vi kring vilken middag vi ska ha till exempel, men när man ser till den större bilden arbetar jag med demokrati när jag är ute som facklig skolinformatör. När jag är ute i klasser och pratar nämner jag vikten av att de ska göra sin röst hörd både i de svenska valen men även i EU-valet.

.....
Vi behöver öppna forum för att diskutera politik, både i skolan men även i samhället i stort.
.....

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Sveriges demokrati mår inte så bra. Många förstår inte vikten av att göra sin demokratiska röst hörd. Vi har normaliserat att inte prata om politik om man har åsikter som inte går med "strömmen". Vilket bidrar till att färre väljer att göra sin röst hörd, för man vill inte vara den som inte håller med eller säger något annat.

Vi behöver prata mer om framtiden för demokratin i Sverige. Jag tror att demokratin kommer att försämras de kommande åren på grund av en bristande kunskap då färre väljer att vara källkritiska och lyssnar allt för mycket på människor i sin närhet om vad man ska rösta på.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Vi behöver öppna forum för att diskutera politik, både i skolan men även i samhället i stort. Vi behöver se till att politiken är saklig och inte pajkastning mellan olika partier eller personer. Jag tror även att vi behöver få in fler arbetare i politiken, både på lokala nivåer men även på riksdagsnivå, för att tydligt visa att vi arbetare är med och påverkar det som direkt rör oss.

Jag tror även att en viktig del är att göra politikerna mer mänskliga. Man ska inte se dem som en person som står över en, utan det ska vara en medmänniska jag kan relatera till.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Jag tror att demokratin är hotad till viss del i Sverige men även runt om i världen. Många ser upp till USA, men idag tänker jag direkt på Elon Musk som vägrar teckna kollektivavtal och som utför "hälsningar" jag aldrig trodde jag skulle se på tv i en modern värld. I Sverige tror jag inte att demokratin är lika hotad som på andra ställen i världen men jag tror fortfarande att den är hotad. I skolan diskuterar man inte politik på samma sätt som tidigare, många unga väljer att inte diskutera eller att följa strömmen för att passa in.

4. Vägen till ett demokratiskt samhälle

I det fjärde kapitlet gör vi en historisk tillbakablick på folkrörelsernas och folkbildningens roll i det demokratiska genombrottet. Vi tar även upp vägen till inflytande i arbetslivet och tecknar porträtt av personer som varit viktiga för den demokratiska utvecklingen.

Folkrörelserna och kampen för demokrati

Historiskt har stora delar av befolkningen i Sverige varit utestängda från politiskt inflytande. I slutet av 1800-talet bildades som en reaktion mot detta demokratiskt organiserade folkrörelser. Arbetarrörelsen kämpade för bättre villkor i arbetslivet. Nykterhetsrörelsen organiserade sig mot det utbredda supandet. Frikyrkorörelsen, eller väckelserörelsen som den också kallas, engagerade sig för rätten till religiös organisering fri från statskyrkan. Tillsammans med kvinnorörelsen drev de bland annat kampen för allmän rösträtt för både kvinnor och män.

Rätten att grunda och delta i föreningar finns med i grundlagen sedan 1909. Lagen stärktes på 1970-talet, och föreningsrätten är också en del av Europakonventionen om mänskliga rättigheter som gäller i Sverige sedan 1995. Det är alltså väldigt viktigt att få vara med i och att starta föreningar. Många av de rättigheter som vi har idag är det folkrörelser och föreningar som drivit fram. Facken har drivit frågor om arbetstid, semester och löner, kvinnorörelsen drev rätten till förskola för alla barn och funktionsrörelsen drev och driver än kampen för personer med funktionsnedsättning, en kamp som bland annat lett till lagstiftningen LSS. Hbtq-rörelsen driver många kamper och vann 1979 den om att ta bort sjukdomsklassningen av homosexualitet.

Det är svårt att hitta demokratiska fri- och rättigheter som inte började med människors hårda arbete tillsammans i föreningar och folkrörelser.

Författaren Elin Wägnér bredvid pärmarna med namnlistor för kvinnlig rösträtt
Källa: Stadsmuseet i Stockholm

Här är några av de personer som kämpat för att vi ska ha de rättigheter vi har idag

Katarina Taikon

Katarina Taikon var en romsk författare och människorättskämpe som bland annat skrivit den berömda barnboksserien om Katitzi. Under sin barndom var hon efter sin mors död placerad i fosterhem och på barnhem. I likhet med många romska barn fick Katarina inte gå i skolan, så det var först i tonåren hon lärde sig att läsa och skriva, bland annat genom att gå på Birkagårdens folkhögskola. Det var först då hon kunde ta del av alla fördomar som spreds om romer i press och litteratur. Katarina Taikon och hennes syster Rosa blev då engagerade för romers rättigheter, en kamp som de ledde under mitten av 1900-talet. Kampen gick för långsamt, tyckte Katarina och var på väg att ge upp sina samtal med beslutsfattare och sina debattinlägg. Det var då idén om Katitzi kom, och böckerna fick enormt genomslag. Genom dem fick tusentals barn och unga och deras föräldrar kunskap om livet som rom.

Ellen Key

Ellen Key är en av folkbildningens viktigaste tidiga förkämpar och tänkare. Hon föddes i mitten av 1800-talet in i en bildad miljö. Hennes pappa var forskare och riksdagsledamot, och under uppväxten fick Ellen följa med honom till Stockholm från hemmet i Småland. Redan i sin ungdom kom Ellen Key i kontakt med den danska folkhögskolans förgrundsgestalt NFS Grundtvig och hans tankar om folkbildningen. Detta inspirerade henne mycket och kom att prägla hennes liv. Hon blev så småningom en del av Stockholms arbetarinstitut där hon föreläste och hade lätt att få med sig åhörarna.

Ellen Key tillskrivs ofta citatet "bildning är det som finns kvar när vi glömt bort vad vi lärt oss". Hon såg bildningen som något större än faktakunskap, något som öppnade möjligheter och världar för människor. För henne var studiecirkeln en plats för både samtal, umgänge, resonerande och fest.

Ellen Key var en stark förespråkare för att kvinnor skulle få möjlighet till inflytande och egen inkomst. Tillsammans med andra kvinnorrättskämpar som till exempel Anna Whitlock och Anna Sterky startade hon de så kallade Tolfterna där arbetarkvinnor och kvinnor från medel- och överklassen bildade sig tillsammans, ofta i sociala frågor, med hjälp av föredrag och samtal.

Oscar Olsson

Oscar Olsson, eller Olsson med skägget, var pedagog och verksam inom både nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen. Det dubbla engagemanget var inte ovanligt i arbetarrörelsens början, eftersom fylleriet var utbrett och hindrade kampen mot klassamhället. Oscar Olsson ses ofta som studiecirkelns fader eftersom han startade den första cirkeln i Lund 1902. Han var med och grundade Socialdemokratiska Ungdomsförbundet och blev senare riksdagsledamot för Socialdemokraterna. Olsson såg varje människas rätt till bildning som en del i kampen för frigörelse. Genom att människor lär sig saker och bildar sig tillsammans menade Oscar Olsson att de utvecklar både sig själva och samhället på samma gång. Han tyckte också att inga ämnen var för svåra för "menige man" (vanligt folk) att lära sig.

Allan Hellman

I mitten av 1900-talet höjdes allt fler röster för rätten att få älska den man ville. Fram till 1944 var homosexualitet olagligt, men även efter att lagen ändrades sågs homosexualitet av många som något dåligt. För att kämpa för homosexuellas rättigheter grundades 1950 det som senare skulle bli RFSL, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter. En av grundarna var Allan Hellman som tidigt berättade i media att han var homosexuell, vilket gjorde att han i tidningen *Se* kom att kallas "Sveriges modigaste man". Hellman var ingenjör och bodde i Göteborg där han också startade en av RFSL:s första lokalavdelningar.

Elsa Laula Renberg

Samerna är ett urfolk som levt i Sverige i tusentals år, långt innan Sverige blev ett land. Under lång tid utsattes den samiska befolkningen för förtryck och övergrepp från den svenska staten. De har hindrats från att tala sina språk, utöva sin kultur och sina traditionella yrken och vistas i sina marker. Den samiska gruppen utsätts än idag för rasism som har spår långt bakåt i tiden.

En person som spelar stor roll för samers rättighetskamp är Elsa Laula Renberg. Hon föddes in i en renägarfamilj i Vilhelmina i Västerbotten år 1847. Tidigt i livet blev hon engagerad i samernas kamp för rättvisa. Elsa tyckte det var viktigt med utbildning och bildning. Som vuxen lyckades hon utbilda sig till barnmorska med stöd från självaste drottning Sofia. Det var ovanligt för samiska kvinnor att åka till Stockholm och utbilda sig under den här tiden. Under sin tid i huvudstaden tog hon kontakt med feminister och rösträttskämpar som hon inspirerades av. Hon började agitera (prata offentligt) för samernas rättigheter, och 1904 bildade hon det första samiska förbundet, som hon också blev ordförande för. Hon inspirerades av andra folkrörelser som nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen, när hon organiserade människor i kampen. Hennes ledord var "saken före allt" vilket betydde att inget var viktigare än kampen för rättvisa.

För Elsa var det viktigt att samiska kvinnor kämpade för sina rättigheter, något många män blev arga på henne för. Ändå kämpade hon för samers rättigheter till landområden i Sápmi, fram till sin död 1931.

Folkbildningens roll

Folkbildningens framväxt är ett resultat av många människors längtan efter bildning. Ordet folkbildning uppstod redan under 1800-talets första år och blev vanligare i takt med att folkhögskolorna etablerades. De första folkhögskolekurserna riktade sig till bönder som fick utbildning i odling och skogsbruk, men det dröjde inte länge innan de stora folkrörelserna startade folkhögskolekurser. När studiecirkelarna tillkom fick ännu fler tillgång till den demokratiska bildningsformen med samtal och dialog i fokus. För de stora folkrörelserna – arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen och väckelserörelsen – blev folkbildningen en del av kampen. Genom föreläsningar, studiecirklar och folkhögskolekurser kunde föreningarnas medlemmar bilda sig i politisk teori, offentlig förvaltning, omvärldskunskap och mänskliga rättigheter. Folkbildning synliggjorde maktförhållanden och konflikter och visade vägen i kampen för ett rättvisare samhälle.

Fogelstad

När kvinnornas kamp för rösträtt började ge resultat samlade riksdagsledamoten Elisabeth Tamm en grupp kvinnor för att bedriva folkbildning om vad de skulle göra med sin nyvunna rösträtt. På Fogelstad utanför Katrineholm i Sörmland möttes bland andra Elin Wägnér, Honoring Hermelin, Ada Nilsson och Kerstin Hesselgren för att starta Kvinnliga medborgarskolan vid Fogelstad. Den första kursen på Fogelstad hölls 1922.

Elise Ottesen-Jensen, eller Ottar, var journalist och sexualupplysare. Hon växte upp i Norge i en prästfamilj och kom så småningom att utbilda sig till journalist. Genom sitt arbete fick hon mycket kunskap om arbetarkvinnornas svåra situation. Det engagerade henne och ledde till att hon började föreläsa om kvinnors rätt till den egna kroppen och sexualiteten. År 1933 grundade Ottar Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU.

Det är fortfarande vanligt att studera på folkhögskola. Många väljer att studera något de är särskilt intresserade av. Till exempel musik eller konst.

Bild: Kobby Mendez

Det demokratiska genombrottet

På 1800-talet genomfördes vissa reformer som begränsade kungens makt och gav riksdagen mer inflytande. Men de flesta medborgare hade inte rösträtt. Detta gällde alla kvinnor men även de flesta män, eftersom det krävdes en viss inkomst för att få rösta. 1909 infördes allmän rösträtt för män och inkomstkraven slopades. Rösträtten gällde dock inte alla män eftersom de var tvungna att ha fullgjort värnplikten, betalat skatt och vara över 24 år för att få rösta.

Kampen för kvinnlig rösträtt fortsatte och gav till slut resultat. 1919 infördes kvinnlig rösträtt, och 1921 hölls det första valet där kvinnor fick rösta och de första fem kvinnorna valdes in i riksdagen.

Landsorganisationen för kvinnans politiska rösträtt håller möte 1916.
Upphov: Okänd. Kungliga biblioteket

Elin Wägner

Elin Wägner föddes i Lund 1862. Hennes far var skolrektor och hennes mor var prästdotter. Tidigt i livet började Wägner skriva både litterärt och journalistiskt. Under sin karriär skrev hon i tidningar som Helsingborgsposten, veckotidningen Idun och Dagens Nyheter. Hennes texter behandlade ofta sociala frågor och kvinnors rättigheter. Wägner kom att bli en viktig förgrundsgestalt för rösträttskampen sedan hon intervjuat Signe Bergman från Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt och blivit inspirerad. Men engagemanget stannade inte där, Wägner deltog i arbete för fred, barns rättigheter, social rättvisa och miljöfrågor. Hon var bland annat med och startade organisationen Rädda Barnen 1919.

Bryggar-Anna

Anna Johansson Visborg arbetade på bryggeri i Stockholm i början av 1900-talet. Arbetsförhållandena var tunga, och efter arbetsdagens slut var det många som gick hem till trångboddhet vilket inte gav förutsättningar för återhämtning. Anna engagerade sig framför allt för arbetarkvinnornas sak, då hon själv erfarit hur svårt det var att leva som ensamstående kvinna i Stockholm. Förutom att starta facklig avdelning för de kvinnliga bryggeriarbetarna tog hon initiativ till och bidrog till att finansiera arbetarbostäder för kvinnor. År 1944 stod kvinnohuset i Stadshagen i Stockholm klart. Anna startade även semesterhem i Nacka för kvinnor och drev biografverksamhet tillsammans med sin man.

Vägen till inflytande i arbetslivet

I slutet av 1800-talet flyttade många människor från landet till staden för att jobba i de fabriker som börjat byggas. Arbetet var ofta tungt och slitigt med dåligt betalt. Arbetsgivarna bestämde i stort sett allting, och möjligheterna att påverka sin arbetssituation var väldigt små. Under den tiden började arbetarna bilda fackföreningar och organisera sig för bättre arbetsvillkor, högre löner, betald semester och åtta timmars arbetsdag.

De samlade in pengar bland medlemmarna till arbetslöshetskassor och sjukkassor för att kunna stödja dem som blivit av med jobbet eller blivit sjuka. Med ett sådant grundskydd gick det att undvika att arbetarna sålde sitt arbete till lägre lön än vad man gemensamt kommit överens om.

Under det tidiga 1900-talet skedde flera stora konflikter på arbetsmarknaden. Arbetarna strejkade och arbetsgivarna svarade med att stänga ute de strejkande från arbetsplatserna.

1938 möttes fackföreningarnas och arbetsgivarnas representanter på Grand Hotel i Saltsjöbaden. Där skrev de under det så kallade Saltsjöbadsavtalet om reglerna på arbetsmarknaden. Det ledde till en lång period av fred och samarbete på arbetsmarknaden. Detta var starten för den svenska modellen där fack och arbetsgivare gör upp om reglerna på arbetsmarknaden. Inom modellen har fackförbunden och deras medlemmar bara möjlighet att strejka innan ett kollektivavtal skrivits eller när avtalstiden gått ut. Arbetsgivaren leder och fördelar arbetet men måste följa det som står i avtalet under hela avtalstiden.

Under denna period blev det vanligare med kollektivavtal, ett avtal mellan fack och arbetsgivare om villkoren för en hel bransch eller en enskild arbetsplats om till exempel löner, försäkringar, pensionsinbetalningar och arbetstider.

Undertecknandet av Saltsjöbadsavtalet 1938.

Bild: Okänd

August Palm

August Palm var en av arbetarrörelsens första ledare. Det var förbjudet med demonstrationer inne i staden. Därför höll de tidiga fackföreningarna sina möten i Lill-Jansskogen eller på Gärdet. Som en humoristisk protest mot demonstrationsförbudet satte han år 1887 in en annons i tidningen med texten "Sällskap önskas till en morgonpromenad från mitt hem på Saltmätargatan ... via Hornsgatan till Liljeholmsbron där en blåsorkester möter upp och vi äter en frukost i det gröna".

Min demokratikämpe

Vem tycker du varit viktig i kampen för demokrati och mänskliga rättigheter?

I Sverige finns det även ett antal viktiga lagar för arbetslivet. Lagen om medbestämmande i arbetslivet, MBL, ger de anställda genom facket rätt att ta del av information och förhandla om större förändringar på arbetsplatsen. Arbetsmiljölagen, AML, säger att arbetsgivaren är ansvarig för att arbetsplatsen är trygg och säker för alla som arbetar där, samt att arbetsgivare ska samarbeta med skyddsombuden som är de anställdas företrädare i arbetsmiljöfrågor. Lagen om anställningsskydd, LAS, reglerar när en arbetsgivare får säga upp anställda och vad som krävs för uppsägning.

De här lagarna gäller alla som arbetar i Sverige. Men många arbetstagare i Sverige har fler rättigheter genom de kollektivavtal som tecknats mellan fack och arbetsgivare för en bransch eller på en arbetsplats.

Idag har anställda betydligt fler rättigheter än för 150 år sedan. Arbetsgivarna leder och fördelar arbetet. Men det måste ske enligt de lagar och regler som finns i arbetslivet. De anställda har rätt att organisera sig i fackföreningar, och arbetsgivarna måste förhandla med de fackliga representanterna innan viktiga beslut fattas.

”Idag har anställda betydligt fler rättigheter än för 150 år sedan.”

Idag har de flesta arbetsplatser kollektivavtal.
Bild: Jimmy Nilsson Masth

5. Gör demokrati i din vardag

Det sista kapitlet innehåller praktiska tips på hur du kan engagera dig i din vardag. Det kan handla om att starta en studiecirkel, gå med i en förening eller förbättra något på skolan.

Starta en studiecirkel

Vill du och dina kompisar lära er något nytt? Starta en studiecirkel. En studiecirkel är en grupp på minst tre personer som samlas regelbundet för att lära sig något tillsammans. Det kan handla om att förbereda sig inför en föreställning, spela musik i ett band eller diskutera en bok. För att en cirkel ska kunna rapporteras och få stöd från ett studieförbund behöver den uppfylla följande:

- » Cirkeln ska omfatta minst nio studietimmar (en studie-timme motsvarar 45 minuter) fördelade på minst tre tillfällen.
- » Gruppen kan träffas högst tre gånger per vecka, och varje träff får vara max fyra timmar lång.
- » Cirkeln måste ha minst tre deltagare inklusive ledaren, men det är ofta bra att vara mellan fem och åtta personer. Man får som mest vara 20 personer.
- » En av deltagarna ska vara cirkelledare. Hen leder samtalen, har kontakt med studieförbundet och kan få utbildning för cirkelledare.
- » Alla deltagare ska vara minst 13 år gamla.
- » Verksamheten får inte bedrivas i kommersiellt syfte.

Det går såklart bra att starta studiecirkel utan att rapportera dem till ett studieförbund. Fördelen med att ha kontakt med studieförbund är att ni kan få stöd i form av utbildning, material, lokaler eller annat. Ni kan också få en möjlighet att träffa fler som är intresserade av samma saker som ni.

Starta en förening

Är ni ett gäng som vill hitta på något tillsammans, kanske en regelbunden aktivitet? Det kan vara allt från brännboll till att protestera mot byggplaner för att rädda en kär park. Det går förstås att göra saker ihop utan att starta en förening, men vill man hyra lokaler, köpa in saker till verksamheten eller söka projektbidrag behöver man vara en organisation. Att starta en förening är också ett bra sätt att försäkra sig om att verksamheten styrs demokratiskt!

En förening har medlemmar som vid årsmötet bestämmer vilka som ska styra verksamheten kommande år, det vill säga ingå i styrelsen. Årsmötet tar också ställning till stora saker som verksamhetsinriktning, verksamhetsberättelse och årsredovisning. Årsmötet bestämmer också om föreningens stadgar. Stadgarna är föreningens "lag", kan man säga.

"En studiecirkel är en grupp på minst tre personer som samlas regelbundet för att lära sig något tillsammans."

För att starta en förening behöver ni:

1. Vara minst tre personer som vill göra något tillsammans, med ett gemensamt mål.

2. Skriva stadgar som ska innehålla:

- » föreningens namn
- » syfte och mål med föreningen
- » medlemskap (vem som kan bli medlem)
- » styrelsens sammansättning, det vill säga hur många styrelsen ska vara, vilka roller styrelsemedlemmarna ska ha (till exempel ordförande, sekreterare, kassör, ledamot) och ansvar
- » hur möten och beslut ska genomföras
- » ekonomiska regler och eventuell medlemsavgift
- » hur föreningen kan upplösas.

Stadgarna kan innehålla fler saker. För att få till bra stadgar kan ni ta hjälp av föreningar som redan finns och av ert studieförbund.

3. Håll ett konstituerande möte där ni:

- » beslutar att ni vill bilda föreningen
- » godkänner stadgarna
- » väljer en styrelse (minst en ordförande, sekreterare och kassör)
- » skriver ett mötesprotokoll med besluten.

4. För att kunna öppna bankkonto och söka bidrag behöver ni registrera föreningen hos Skatteverket.

5. Håll regelbundna möten, sköt ekonomin ordentligt, se till att föreningen följer sina stadgar, men framför allt: Ha roligt och gör viktiga saker i er förening!

Hos Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) finns fler tips på saker det kan vara bra att tänka på när du startar en förening. Gå in på www.mucf.se för att läsa mer.

I Naturskyddsföreningens material *Guide till det miljövänliga kontoret* och fackförbundet Visions material *Minska klimatpåverkan på arbetsplatsen* hittar ni tips på fler saker ni kan titta på. De är skrivna för klimatarbetet på en arbetsplats men går lika bra att använda på en skola och på andra områden.

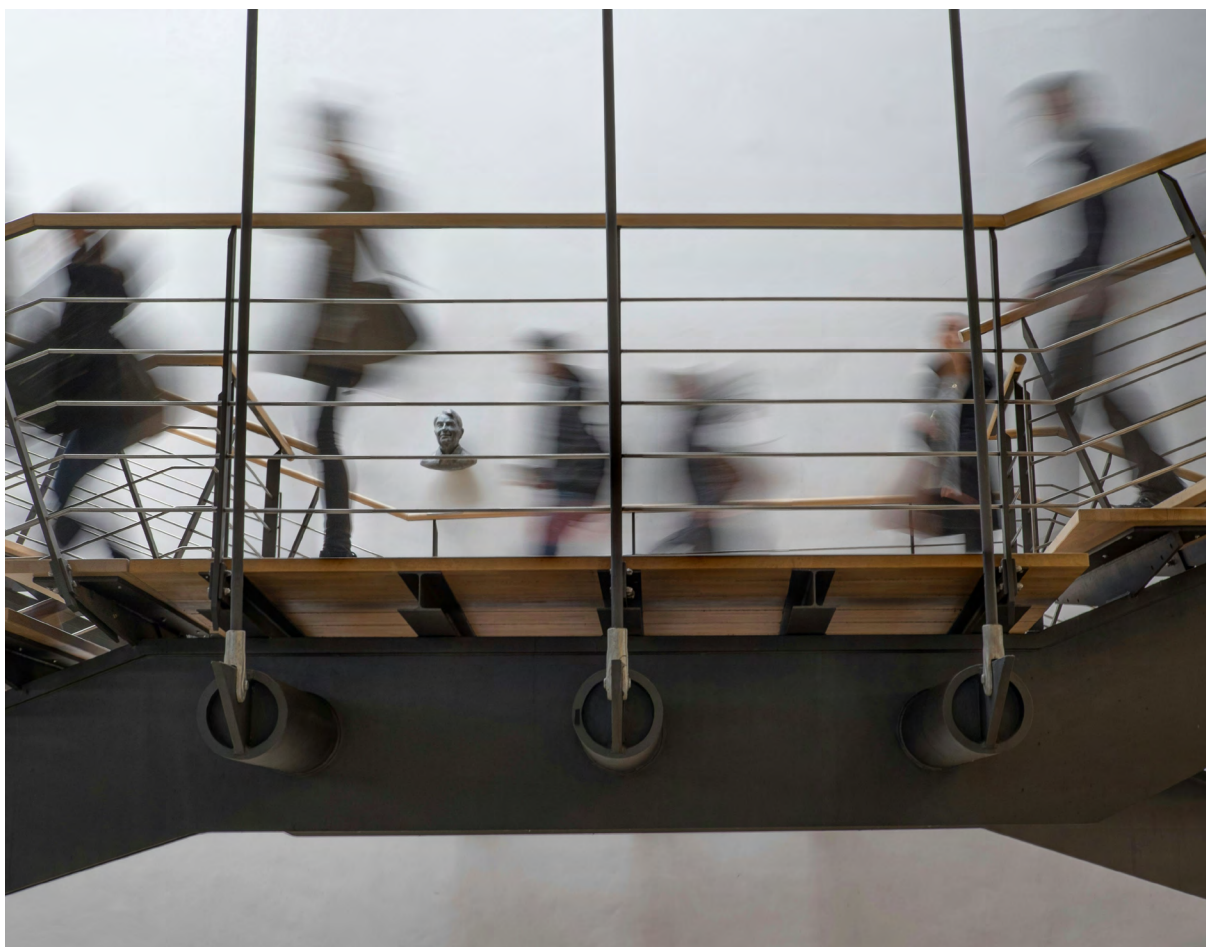

Arbetsmiljöarbete på skolan – i samarbete med eleverna

Från årskurs 7 i grundskolan ska eleverna på skolan representeras av två elevskyddsombud. Det är eleverna själva som ska välja ombuden. Rektorn ansvarar för att de får utbildning och den ledighet från skolarbetet som behövs för att kunna genomföra uppdraget. Rektorn ska informera de anställda (bland annat lärarna) och eleverna vilka som är elevskyddsombud på skolan. Elevskyddsombuden deltar i skyddsronderna på skolan och rapporterar till lärare eller rektor om det finns brister i elevernas arbetsmiljö. Dessutom ska de ta reda på vad de andra eleverna tycker om arbetsmiljön. Finns det en skyddskommitté på skolan har elevskyddsombuden rätt att vara med och säga sin åsikt på möten.

Förändra något på skolan

Finns det något som ni skulle vilja förbättra på er skola? Hur är arbetsmiljön? Lokalerna? Skolmaten? Möjligheterna för eleverna att påverka undervisningen? Hur ser arbetsvillkoren ut för de olika yrkesgrupper som arbetar på skolan? Hållbarhetsarbetet? Hur stor påverkan på klimatet har olika delar av skolan? Jämställdheten? Vem får mest talutrymme på lektionerna? Är skolan menssäkrad? Listan kan göras lång. Välj ett område som ni skulle vilja förbättra. Ett tips är att avgränsa sig och fokusera på ett område i taget. På nästa sida finns ett förslag på hur ni kan arbeta.

Finns det något som ni skulle vilja förbättra på er skola?
Bild: Loïc Fürhoff

1. Kartläggning

Här är några punkter som kan användas som stöd för att undersöka hur hållbarhetsarbetet ser ut på er skola:

- » Vem är ansvarig?
- » Hur ser skolans policy och regelverk på området ut?
- » Hur ser kommunens regler ut?
- » Följer skolan dessa? Är de reglerna tillräckliga enligt er?
- » Vem beslutar om dessa frågor?
- » Hur skulle skolans arbete på området kunna utvecklas?

2. Presentera ert resultat på skolan

Se till att så många som möjligt på skolan får ta del av er undersökning, till exempel genom en film, en utställning eller en muntlig presentation.

3. Använd ert resultat för att påverka beslutsfattare

A. Planera

- » Sammanfatta de viktigaste resultaten av er kartläggning.
- » Formulera utifrån det ett par konkreta förslag på förbättringar.
- » Vem bör få dessa förslag och hur kan de bäst ta del av dem?
- » På vilka andra sätt kan ni uppmärksamma dessa förslag, till exempel aktiviteter i sociala medier eller demonstrationer?

B. Genomför era påverkansaktiviteter

C. Utvärdera

- » Vilket resultat fick era olika påverkansaktiviteter?
- » Hur kändes det att genomföra aktiviteterna?

Det mesta går att förändra till det bättre om vi arbetar tillsammans.

Bild: Unsplash

Intervju

Jennifer Falk, butiksmedarbetare och aktiv i fackförbundet Handels

Hur kom det sig att du började engagera dig i facket?

Jag hade under en längre tid pressats hårt på min arbetsplats och fått ta på mig mer och mer ansvar. Till slut blev det alldeles för mycket och jag blev sjukskriven för utmattningssyndrom. Under tiden som sjukskriven var jag väldigt frustrerad och besviken på min arbetsgivare. Jag funderade mycket på stressen på min arbetsplats och den dåliga arbetsmiljön som mina kollegor jobbade kvar i.

När jag började tillfriskna och kom tillbaka till arbetet så hade jag bestämt mig för att aldrig sätta mig själv i den situationen igen. Samtidigt ville jag göra något för att hjälpa mina kollegor att inte stressa sig sjuka på jobbet. Så jag anmälde mig till fackliga kurser och utbildade mig. Där fick jag lära mig mer om våra rättigheter på arbetsplatserna och hur vi kan påverka om vi är många och organiserar oss samt fick lära känna andra fackliga från samma bransch som berättade liknande historier som min egen.

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

För mig handlar vardagsdemokrati om att vi ser varandra och verkligen lyssnar på vad varje person har att säga. Var och en av oss har olika bakgrund och erfarenhet som alla förtjänar att bli hörda.

Det kan till exempel innebära att vi ser till att alla får komma till tals i arbetslaget med nya idéer eller andra tankar som kan göra en förbättring på jobbet. Det kan också handla om att öppna upp och bjuda in. Bjud in kollegan till AW efter jobbet, bjud in grannen som du träffar varje dag i hissen på en fika eller varför inte bjuda in vänner till en spelkväll eller någon annan rolig aktivitet för att få i gång ett samtal. I grund och botten handlar vardagsdemokrati om att bygga gemenskap och se till att ingen lämnas utanför, varken på våra arbetsplatser eller i samhället i stort.

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Jag försöker alltid påminna mig själv om att titta upp, i stället för att titta ner i min telefon. Det kan vara så enkelt som att lyfta blicken och hälsa när jag passerar en kollega, granne eller busschauffören som ska köra mig till min destination. Det tror jag är väldigt viktigt för sammanhållningen, att vi ser varandra, och jag är övertygad om att dessa små handlingar kan göra en större skillnad.

Som ordförande för lokala ungdomskommittén för Handels i Uppsala är mitt fokus att skapa meningsfulla mötesplatser för unga.

Jag vill stärka ungas framtidstro och deras förmåga att jobba tillsammans mot ett mål i stället för att var och en får klara sig själv. Vi måste våga drömma stort! Hur vill vi att framtidens samhälle ska se ut? Och vad kan vi göra för att ta oss dit? På våra fackliga utbildningar pratar vi om just de här frågorna. Vi lyssnar på varandra, stöttar varandra och hittar sätt att göra skillnad tillsammans.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Demokratin i Sverige står inför stora utmaningar, och det syns varje dag, ute i samhället, i fikarummen på arbetsplatserna och speciellt på sociala medier där anonyma konton försöker sprida desinformation och propaganda, något som skapar en stor splittring bland oss invånare.

Vi ser också hur ungdomar börjar tappa framtidstron och att den psykiska ohälsan ökar. Det är svårt att få ett jobb, att kunna flytta hemifrån och skapa sig ett självständigt liv. Samtidigt som oron kring klimatkrisen breder ut sig.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Jag tror det viktigaste är att man är medveten om hur samhället fungerar och att vi tänker ett extra varv om var informationen på sociala medier kommer ifrån. Det är oerhört lätt att bli upprörd och försöka leta efter syndabocker när man läser om allt som händer runtomkring oss. Men vi måste vara lite mer källkritiska, speciellt ute på internet. Vem är avsändaren och vad vill avsändaren uppnå?

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Demokrati är ingen självklarhet, så nu måste vi ta ansvar och kämpa tillsammans, stå upp för våra rättigheter och skydda demokratin. Det är viktigare än någonsin att vi börjar engagera oss, antingen genom att gå och rösta, delta i en demonstration eller bara att våga ta snacket i fikarummet. Jag tror verkligen att vi unga kommer ha en stor betydelse för demokratis framtid. Vi kommer lyfta frågor om jämlikhet, klimatet och de sociala orättvisorna som finns i samhället idag. Och genom att vi går samman så kommer vi inte bara göra att demokratin överlever utan att vi också gör den starkare.

Intervju

Markus Andersson, ungdomsrepresentant i fackförbundet Unionens regionstyrelse i Stockholm

Hur kom det sig att du började engagera dig i facket?

Mitt fackliga engagemang började när jag såg ett behov av lokal facklig representation på arbetsplatsen. Både arbetsgivare och arbetstagare gynnas av förhandlingar och samverkan så nära verksamheten som möjligt. Fackföreningar har en viktig roll på arbetsmarknaden, en stark facklig organisation som utvecklas är nödvändig för den svenska modellens fortsatta överlevnad. Som ungdomsombud i Stockholms regionstyrelse fokuserar jag på att bidra med ungdomens perspektiv och nya tillvägagångssätt för Unionen att representera och engagera unga medlemmar.

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

Vardagsdemokrati för mig är den demokrati som finns där varje dag men som kanske inte alltid syns eller märks. Som arbetstagare får jag exempelvis internt kritisera min arbetsgivare utan risk för repressalier, förutsatt att kritiken är rättfärdigad. Mina personuppgifter skyddas av GDPR, jag får uttrycka mina åsikter och har möjlighet att påverka företaget genom mitt fackliga engagemang. Mycket av den demokrati som råder varje dag är sådant som ofta tas för givet men som visar sig starkt när den väl utmanas.

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Att arbeta för demokrati i sin vardag kan alla göra. Jag uttrycker mina åsikter och markerar mot sådant som utmanar den vardagliga demokratin. Att aktivt delta i diskussioner och beslut samt sprida kunskap om hur andra kan arbeta för demokrati i sin vardag är viktigt.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Sverige har varit ett demokratiskt land i många år och givetvis ska det fortsätta så. Det som är viktigt här är att den svenska befolkningen känner sig trygg i de demokratiska processerna som finns. Det finns krafter både i och utanför Sverige som vill försvaga eller till och med eliminera den demokrati som idag råder i vårt samhälle och samhällen omkring oss.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Det viktigaste vi kan göra som samhällsmedborgare är att värna, försvara och stå upp för demokratin.

.....
"Att arbeta för demokrati i sin vardag kan alla göra."
.....

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Demokratin i Sverige har stått och kommer fortsätta stå inför utmaningar. Vi ser ett omvärldsläge som skakas av antidemokratiska krafter, anfallskriget mot Ukraina är ett exempel på att en antidemokratisk makt dödar människor och använder desinformationskampanjer för egen vinning.

Intervju

Maja Melander, industriarbetare och aktiv i fackförbundet If Metall

Hur kom det sig att du började engagera dig i facket?

Jag började engagera mig fackligt för att jag såg stora orättvisor på min arbetsplats, jag var ensam kvinna på golvet och tröttnade på att bli behandlad som en kvinna och inte som en medarbetare. Jag såg snabbt en gemenskap i den fackliga rörelsen och träffade personer som var likasinnade som lyfte mig varje gång jag utsattes för motgångar.

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

Vardagsdemokrati för mig handlar om att ha en röst och påverkansmöjlighet i sin vardag och de vardagliga bestyren. Ett typexempel på det är arbetsplatserna och den fackliga verksamheten. Att vi har medlemmar som går till sina jobb varje dag och det finns en fackförening där de kan få sina röster hörda och kan påverka arbetsförhållandena både för sig själva och sina kollegor. Vardagsdemokratin är kanske den viktigaste typen av demokrati just nu när avgörande frågor politiskt är "plånboksfrågor". Det som påverkar om man kan betala elen, uppvärmningen av sin bostad, matvaror, bilen eller kollektivtrafiken.

.....

"Min förhoppning är att människor runt om i världen sluter samman för sina rättigheter och börjar påverka sina makthavare åt det håll som folket vill att landet ska gå."

.....

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Jag försöker vara en röst för dem som själva inte vågar eller har möjlighet att göra sina röster hörda. När jag hör mina medmänniskors uttryckta åsikter försöker jag sprida deras ord. Kunskap är makt, brukar man säga, och genom att få kunskap och skapa sig en uppfattning om sin omgivning så har man också möjligheten att påverka i den riktning man vill. Jag gör min röst hörd i de föreningar eller organisationer jag verkar i för att lyfta de frågor som annars glöms bort. I min innebandyförening har jag lyft den ekonomiska frågan för barnfamiljerna som inte har råd att åka på cup. I min fackförening så lyfter jag de unga perspektiven och försöker få in unga på beslutsfattande positioner.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Som facklig representant upplever jag att Sveriges demokrati försvagas. De demokratiska gränserna sätts på prov och ifrågasätts ständigt. Vi är en ung demokrati som lika snabbt som vi blev ett demokratiskt land kan gå bakåt i tiden och avdemokratiseras om inte vi alla värnar om den. Det kommer förslag där man vill ta bort våra regionala skyddsombud på arbetsplatserna som ska kontrollera och hjälpa arbetarna och vara en röst i skyddsfrågorna på arbetsplatserna. Istället vill man att cheferna på våra arbetsplatser ska utse skyddsombuden, och med det plockar man bort arbetarnas rätt att demokratiskt välja vem som representerar dem och är bäst lämpad för positionen. Från demokratiskt valda skyddsombud till anställda odemokratiska skyddsombud, en utveckling som bara är början om folket inte säger ifrån och står upp för sin demokratiska rätt.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Jag tror att vi behöver prioritera att utbilda folket i hur man röstar inför våra stora val i Sverige, hur man påverkar sin kommun, region eller i riksdagen och hur man för sin talan i debatter eller större sammanhang. Kunskap är makt och jag upplever inte att majoriteten av vår befolkning vet hur man skickar in en motion till kommunen när man är missnöjd med ett politiskt förslag, eller hur man påverkar sin idrottsförening när man själv eller kanske ens barn missgynnas av att en viss typ av person sitter på beslutsfattande platser. Vi behöver ta gemensamt ansvar för att alla ska ha samma möjligheter att ta aktiva beslut.

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Jag ser det som nödvändigt att de demokratiska partierna och föreningarna sluter samman för att få demokratin att blomstra igen. Min förhoppning är att människor runt om i världen sluter samman för sina rättigheter och börjar påverka sina makthavare åt det håll som folket vill att landet ska gå. Att människor inte viker sig för odemokratiska krafter utan finner styrka hos varandra, kollektivet, och gör sina röster hörda.

Intervju

Viktoria Zingaropoli, arkivarie på Göteborgs stad och aktiv i DIK, fackförbundet för kultur, kommunikation och kreativ sektor

Hur kom det sig att du började engagera dig i facket?

Jag började engagera mig fackligt då mitt fackförbund värnade om min yrkesgrupp, och jag ville göra skillnad för de som en gång var i samma sits som jag – ny i yrket och i behov av råd och stöd om mina rättigheter som arbetstagare. Jag ville engagera mig för att göra förbundets medlemmar hörda i hopp om att inspirera fler att engagera sig.

Vad betyder vardagsdemokrati för dig?

Vardagsdemokrati betyder för mig att man vardagliggör demokratin ur olika aspekter. Det omfattar uppmuntran till ett aktivt medborgarskap som belyser medborgarens rättigheter och möjligheter att påverka sina levnadsvillkor som röstbärare och opinionsbildare. Att engagera sig i de politiska frågor man värnar om, oavsett vilken nivå det engagemanget ligger på. Skapa en namninsamling till politiker, skriva en debattartikel och i synnerhet engagera sig lokalfackligt eller genom föreningslivet är, för mig, några exempel på vardagsdemokratis olika uttryck.

På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?

Jag arbetar för demokrati i min vardag genom att hålla mig aktiv i mitt fackförbund både lokalfackligt och på det strategiska planet i förbundsstyrelsen. När man är fler kan man påverka och våra röster blir starkare tillsammans – det ser jag som en viktig del i mitt deltagande i vardagsdemokratin. Utöver att rösta, skriva på namninsamlingar om politiska frågor jag anser är viktiga för mig och hålla mig påläst om omvärldsläget förstås.

Hur mår demokratin i Sverige idag?

Demokratin i Sverige idag står inför en utmaning, där utvecklad teknik ger två sidor av samma mynt – å ena sidan utgör tekniska framsteg inom kommunikation och sociala medier en möjlighet att öppna för demokratiska samtal, men samma ökade informationsflöde öppnar för ökad desinformation. Nyhetsflöden präglas allt oftare av en ökad polarisering i samhällsdebatten och jag upplever att politiken blir alltmer framstressad för att snabbt klubba igenom beslut utan att lägga tillräckligt med tid eller resurser på att utreda frågan.

Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?

Jag tycker det är viktigt att stanna upp som politiker och sträva efter genomtänkta beslut i en beslutsprocess som inte präglas av att snabbt driva igenom egna ideologiska förutbestämda mål. Det är viktigt att närma sig en genomtänkt politisk process där man tar hjälp av experter inom relevanta områden innan man fattar viktiga beslut. Det är viktigt att bibehålla en god relation mellan beslutsfattande politiker och utredare så politiska beslut håller över tid och är nogra förankrade i ett gediget kunskapsunderlag och dialog.

.....

”Skapa en namninsamling till politiker, skriva en debattartikel och i synnerhet engagera sig lokalfackligt eller genom föreningslivet är, för mig, några exempel på vardagsdemokratis olika uttryck.”

.....

Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

I dagsläget finns en påvisad tillbakagång i demokratin världen över. Just nu finns det fler diktaturer i världen än demokratier enligt en rapport från Göteborgs universitet (Democracy Report 2024, *Democracy Winning and Losing at the Ballot*. V-Dem Institute) vilket är en oroväckande utveckling jämfört med för tre decennier sedan. Jag tror att utvecklingen kommer att fortsatt präglas av stor oro från det nuvarande politiska läget i exempelvis USA och andra länder där det förekommit ett skifte bort från den demokratiska processen. Samtidigt tror jag på möjligheten till ett ökat, drivet engagemang att värna om demokratin som en motreaktion till trenden av demokratisk tillbakagång.

Demokratis framtid

Demokratin i Sverige är lite mer än 100 år gammal. Demokratin skapas och utvecklas i vår vardag. Det gör den stark och levande i många år framöver.

Vad tycker du:

- » Vilka frågor är extra viktiga för dig? Vad får dig att engagera dig?
- » Vad betyder vardagsdemokrati för dig?
- » På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?
- » Hur mår demokratin i Sverige idag?
- » Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?
- » Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

Det är du och jag som skapar demokratin i vardagen.

Bild: Divaris Shirichena

arena skolinformation

#Vi måste prata

